

Паэзія вяртання

5

Кветкі яе пачуцця

7

«Урокі...» і вынікі

11

Скрыжаванні дакументальнага кіно

14

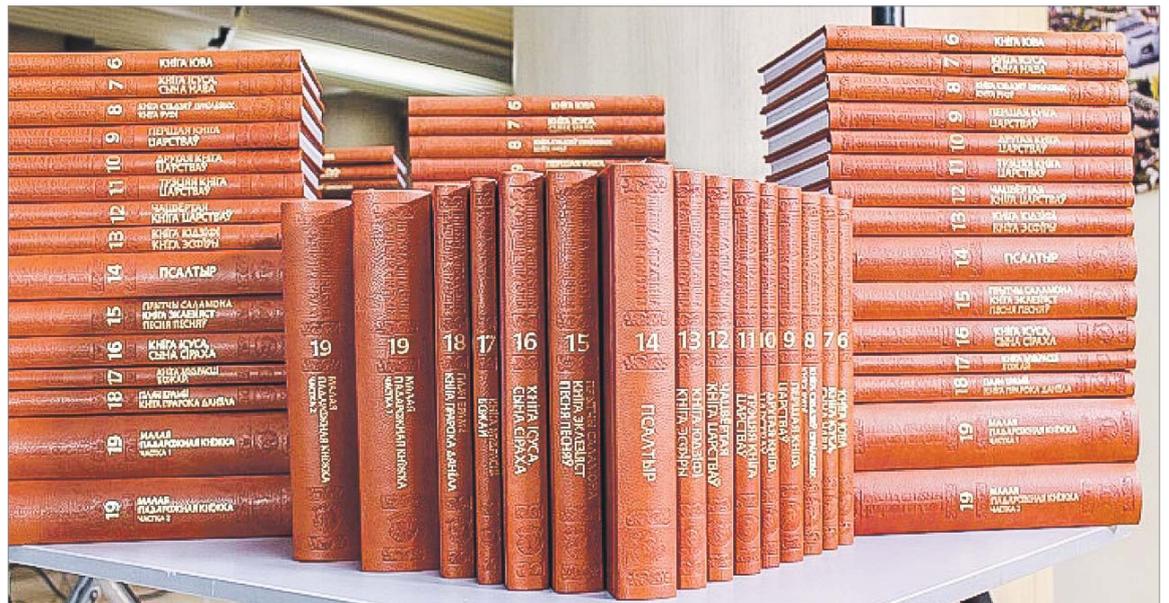
Валадар гармоніка

15

ЧАЛАВЕК З КНІГАЙ

500 гадоў Скарынавай спадчыны ў 20 тамах

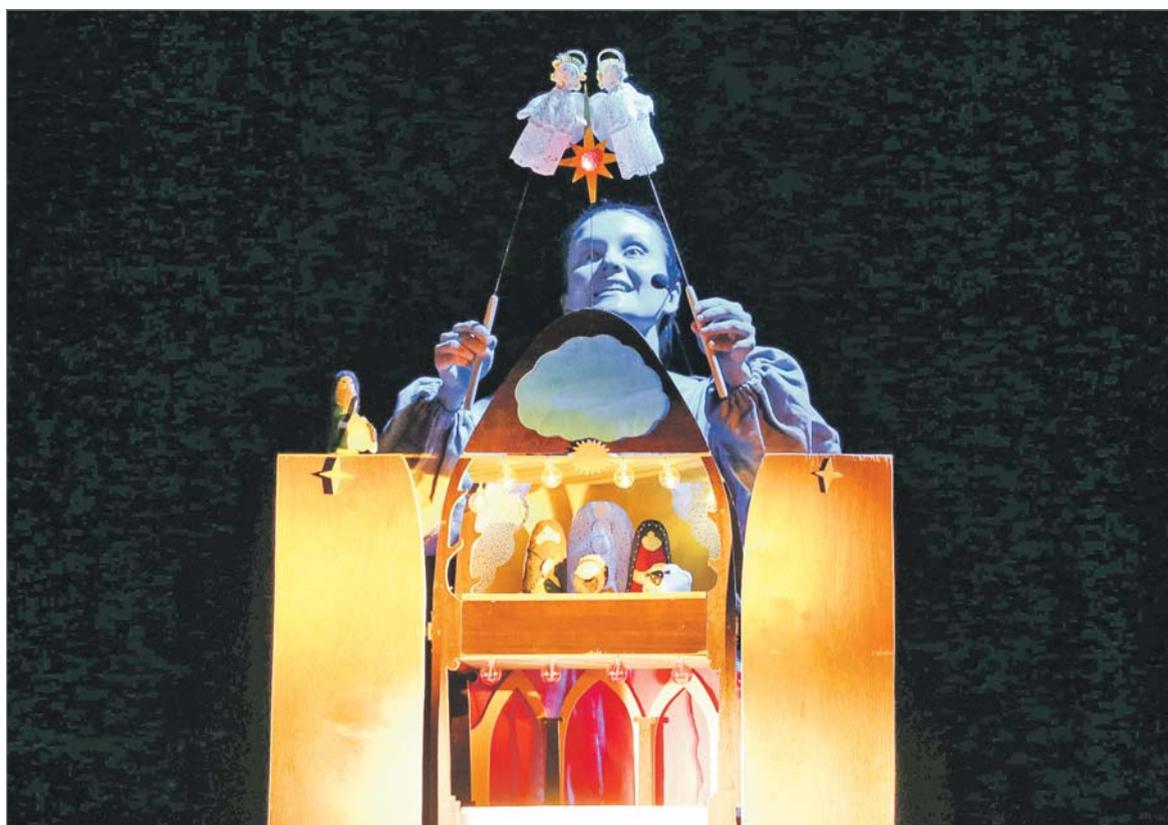
500 гадоў беларускага кнігадрукавання летась паспрабавалі змясціць у 365 дзён. За гэты час, можна сказаць дакладна, мы спазналі Францыска Скарыну: праходзілі віктарыну «Мая Скарыніяна», чыталі кнігі, прысвечаныя першадрукару і выдадзеныя нават у замежных краінах, рабілі забегі на 500 кіламетраў у яго імя, глядзелі кіно і спектаклі пра асветніка і, галоўнае, за гэты год зразумелі, што паўтысячагоддзя таму наш знакаміты зямляк быў наперадзе планеты са сваімі думкамі ды адкрыццямі. Узгадваючы тое, што ўшанавала памяць першадрукара, немагчыма не сказаць пра галоўнае: у Беларусі здзейснена факсімільнае выданне «Кніжная спадчына Францыска Скарыны». Гэты праект Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі адзначаны прэміяй «За духоўнае адраджэнне».

Працяг на стар. 4 ▶

ЯК НА «НЯБЁСАХ»

Традыцыі батлеечных выступленняў адраджае фестываль у Свята-Елісавецкім манастыры

Паміж Раством Хрыстовым (па праваслаўным звычаі) і Вадохрышчам палягае перыяд калядных святак. Традыцыйна ў гэты час вернікі ходзяць адзін да аднаго ў госці, віншуюць са святам Нараджэння Божага Сына, гуляюць ды радуюцца. Раней беларусы чакалі ў вёсках пераапанутых калядоўшчыкаў са спевамі ды гульнямі, а таксама вандроўных артыстаў з перасоўнымі тэатрамі — батлейкамі. Выступленні са скрыняй-батлеемам былі неадменнай часткай Раства, і зараз Фестываль батлеечных і лялечных тэатраў «Нябёсы», які ладзіцца ў Адукацыйным цэнтры Свята-Елісавецкага манастыра, аднаўляе гэтую традыцыю.

Сёлета тэатры-ўдзельнікі фестывалю ўразілі разнастайнасцю. Багатая міжнародная праграма прэзентавала спектаклі тэатраў з Украіны, Расіі, Літвы, Эстоніі, Вялікабрытаніі і Германіі, сярод якіх выступілі і прадстаўнікі міжнароднай асацыяцыі «Вандроўныя лялечнікі». У Мінску ладзіліся выступы з марыянеткамі, лялькамі і батлеечнымі скрынямі як на класічную для Раства тэму, так і з нестандартнымі сюжэтамі. Прыкладам, батлейка пры місіянерскім аддзеле Навагрудскай епархіі ўвасобіла на сцэне «Паданне пра жыццё прападобнай Ефрасініі, ігуменні і княжны Полацкай»: гэтая тэма не толькі рэлігійная, але і важная для беларусаў.

Фота: БелТА.

Акіэнты тыдня:

краіна

У сучасным хутка зменлівым свеце беларусам важна не страціць сваю ідэнтычнасць. Такую думку выказаў Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка падчас прыёму на стары Новы год, куды былі запрошаны прадстаўнікі СМІ і творчай інтэлігенцыі. Ад іміджу гэтых людзей шмат у чым залежыць, як будучь думаць пра народ у цэлым, падкрэсліў кіраўнік дзяржавы. Дырэктару Нацыянальнага філіяла (прадстаўніцтва) Міждзяржаўнай тэлерадыёкампаніі «Мір» у Беларусі Уладзіміру Пярцову ўручаны ордэн Францыска Скарыны. Медалём Францыска Скарыны ўганаравана загадчык аддзела палітычных аглядаў галоўнай дырэкцыі «Агенцтва тэлевізійных навін» Нацыянальнай дзяржаўнай тэлерадыёкампаніі Вольга Макей. Падзякай Прэзідэнта адзначаны заслугі шэрага работнікаў СМІ, у тым ліку прадстаўнікоў БелТА, Белтэлерадыёкампаніі, МТРК «Мір», ЗАТ «Другі нацыянальны канал» і ЗАТ «Сталічнае тэлебачанне». Ганаровае званне «Заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь» прысвоена Аляксандру Саладуху.

Яшчэ адной нагодай для ўзнагароджвання стала 80-годдзе ўтварэння Мінскай вобласці. Прэзідэнт Беларусі падпісаў указ, у адпаведнасці з якім прадстаўнікі Міншчыны ўдастоены ўзнагарод за шматгадовую плённую працу, высокі прафесіяналізм, значныя дасягненні, у тым ліку ў сферы адукацыі і культуры. Ганаровае званне «Заслужаны дзеяч культуры Рэспублікі Беларусь» прысвоена намесніку дырэктара па вучэбнай рабоце Маладзечанскага дзяржаўнага музычнага каледжа імя М. К. Агінскага Георгію Юрэвічу, «Заслужаны настаўнік Рэспублікі Беларусь» — дырэктару Нясвіжскага дзяржаўнага каледжа імя Якуба Коласа Алене Жураўлёвай.

Беларускія дэпутаты маюць намер разгледзець на вясенняй сесіі папраўкі ў закон аб аўтарскім праве і сумежных правах. Як патлумачыла член Пастаяннай камісіі Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу па адукацыі, культуры і навуцы Аксана Няхайчык, адна з галоўных навацый дакумента — увядзенне ў нацыянальнае заканадаўства паняцця «адкрытая ліцэнзія». Ліцэнзійныя дагаворы такога кшталту прадугледжваюцца як бязвыплатныя. Гэта павінна садзейнічаць больш шырокаму доступу грамадзян да твораў літаратуры, мастацтва і іншых аб'ектаў аўтарскага права і сумежных правоў, якія распаўсюджваюцца іх праваўладальнікамі на некамерцыйнай аснове. Акрамя таго, адзін з артыкулаў дзейчага закона дапаўняецца новай нормай наконт права аўтара заключыць у вуснай форме ліцэнзійны дагавор аб выкарыстанні твора ў перыядычным друку.

Круглы стол на тэму «Вяртанне гісторыка-культурных каштоўнасцей Беларусі: рэаліі і планы» ў прэс-цэнтры БелТА — яшчэ адзін цікавы ракурс гэтага тыдня. Прадмет абмеркавання — прыярытэты дзейнасці Камісіі па выяўленні, вяртанні, сумесным выкарыстанні і ўвядзенні ў навуковы і культурны абарот культурных каштоўнасцей, якія знаходзяцца за мяжой, узаемадзеянне ўстаноў культуры і дыпламатычных прадстаўніцтваў Беларусі за мяжой. У працяг тэмы — неабходныя заканадаўчыя змяненні для арганізацыі больш эфектыўнай работы; развіццё дзяржаўна-прыватнага партнёрства ў пытаннях рэстытуцыі. Удзельнікі дыскусіі — прадстаўнікі Міністэрства замежных спраў, Міністэрства культуры, Нацыянальнай бібліятэкі, Нацыянальнага мастацкага музея, дэпутацкага корпуса.

Беларускі дзяржаўны акадэмічны музычны театр адзначыў дзень нараджэння арыгінальнай канцэртнай праграмай «Залаты россып аперэты», паведамлілі ў тэатры. Аўтарам ідэі твора праекта выступіў мастацкі кіраўнік тэатра, заслужаны работнік культуры Рэспублікі Беларусь Адам Мурзіч. У «Залатым россыпе аперэты» быў задзейнічаны ўвесь творчы калектыў тэатра. З артыстамі працавалі галоўны рэжысёр, заслужаны дзеяч мастацтваў Расійскай Федэрацыі Міхаіл Кавалчык, рэжысёры-пастаноўшчыкі Ганна Маторная і Валерыя Чыгілейчык, рэжысёр, заслужаная артыстка Рэспублікі Беларусь Зінаіда Вяржбіцкая.

Агляд афіцыйных падзей ад Інесы ПЕТРУСЕВІЧ

У Саюзе пісьменнікаў Беларусі

«3 МАРАЙ ПРА БЕЛЫ ПАРАХОД»

У Беларусі заснаваны літаратурны конкурс у памяць пра Чынгіза Айтматава

Пісьменніку, чыё імя вядомае шырока ў свеце, сёлета споўнілася 60 гадоў. Ён адлюстроўваў сваю радзіму Кыргызстан, у аснове яго выдатных твораў — нацыянальны характар кыргызаў — людзей стэпу. Майстар мастацкага слова здолеў зрабіць надзвычай прыцягальнымі старонкі сваіх шматлікіх апавесцей і раманаў, якія з захваленнем чытаюць і цяпер, у тым ліку ў нашай краіне.

Па звестках Нацыянальнай кніжнай палаты Рэспублікі Беларусь, у нашай краіне пабачыла свет 10 выданняў твораў гэтага пісьменніка. Іх агульны наклад склаў 334,8 тысячы экзэмпляраў, у тым ліку выйшлі 4 выданні ў перакладзе на беларускую мову накладам 35,8 тысячы экзэмпляраў. Самым папулярным аказаўся раман «Плаха», ён быў надрукаваны ў тым ліку і шрыфтом Брайля.

Чынгіз Айтматаў меў цесную сувязь з Беларуссю. Сябраваў і ліставаўся з народным пісьменнікам Беларусі Васілём Быкавым. Глыбіню яго творчасці Айтматаў адчуваў вельмі тонка: «Ваенная проза Васіля Быкава — адзін з лепшых празаічных набыткаў беларускай літаратуры. Лёс збярот нам Васіля Быкава, каб ён пісаў ад імя цэлага пакалення тых, хто ў юнацтве зведаў вайну і ўзмацніўся духам са зброяй у руках».

Цёплае стаўленне Айтматава да Беларусі можна адчуць нават па такой маленькай дэталі ў рамане «І больш за стагоддзе доўжыцца дзень»: «Яго Каранар усё гэтак жа ішоў у галаве размашчым нястомным ходам, следам паспявалі па цаліне трактар з

прычэпам, у якім поруч з нябожчыкам Казангапам самотна і цяргліва сядзеў яго зяць, муж Айзады, і за імі — экскаватар «Беларусь»...»

Саюз пісьменнікаў Беларусі сумесна з Пасольствам Кыргызскай Рэспублікі ў Рэспубліцы Беларусь з 1 студзеня 2018 года аб'ясцілі літаратурны конкурс «3 марай пра белы параход». Ідэю правядзення конкурсу падтрымалі ў Літаратурным інстытуце імя М. Горкага

Чынгіз Айтматаў.

ў Маскве, дзе вучыўся Чынгіз Айтматаў. Літаратурная спадчына Чынгіза Айтматава вартая таго, каб да яе звяртацца зноў і зноў. Айтматаў і сёння вучыць нас сябраваць, дапамагае народам больш глыбока разумець адзін аднаго.

Алена СТЭЛЬМАХ,
першы намеснік старшыні
Саюза пісьменнікаў Беларусі

Фармат — сяброўства

Узяць удзел у літаратурным конкурсе «3 марай пра белы параход» могуць усе, хто захоплены творчасцю Чынгіза Айтматава, незалежна ад узросту і геаграфіі. Жанравая палітра твораў таксама неабмежаваная: да разгляду прымаюцца апошні, эсэ, нарысы, лірычныя дамылёўкі, звязаныя з творчасцю Чынгіза Айтматава, яго навацыймі ў літаратуры, затычна паэтычнага стылю, рамантызму, філасофскага асэнсавання рэчаіснасці, цікавасці да фальклорных сюжэтаў.

Творы прымаюцца на конкурс да 30 чэрвеня: рукапісы, якія не былі надрукаваныя дагэтуль, аб'ёмам не больш за 5 друкаваных старонак (фармат А4, 14 памер шрыфту *Times New Roman*). Дасылаць работы можна ў Саюз пісьменнікаў Беларусі (г. Мінск, вул. Фрунзэ, 5) з пазнакай «На конкурс «3 марай пра белы параход» або на электронны адрас: oo-spb@tut.by.

У лісце павінны быць і звесткі пра аўтара (прозвішча і імя, дата нараджэння, месца працы ці навучання, адрас, кантактны тэлефон ці пошта). Творы, дасланыя на конкурс, будзе ацэньваць журы, у складзе якога — прадстаўнікі Пасольства Кыргызстана і вядомыя пісьменнікі. Па выніках конкурсу, якія абвешчаць ў ліпені — жніўні, пераможцам уручаць узнагароды, лепшыя творы размесцяць на сайце Саюза пісьменнікаў Беларусі, у літаратурных выданнях Беларусі і Кыргызстана, а таксама ўключаць у зборнік.

«3 марай пра белы параход» — гэта конкурс, які не толькі прапагандуе творчасць Чынгіза Айтматава, але і спрыяе захаванню і развіццю культурных каштоўнасцяў сяброўскіх народаў, паразуменню нацый і адкрыццю новых талентаў.

Мінскае гарадское аддзяленне СПБ запрашае:

19 студзеня — на сустрэчу з Міхасём Пазняковым у гімназію № 6 г. Маладзечна. Пачатак а 12-й гадзіне.

22 студзеня — на сустрэчу з галоўным рэдактарам часопіса «Польмя» Аленай Мальчэўскай у Мінскі адукацыйна-аздараўленчы цэнтр «Лідар» (пас. Ждановічы, Мінскі раён). Пачатак а 15-й гадзіне.

22 студзеня — на ўрок мужнасці з удзелам Аліны Легаставай у Дом літаратара. Пачатак а 15-й гадзіне.

23 студзеня — на сустрэчу з Валерыем Квілорыя ў дзіцячую бібліятэку № 15. Пачатак а 13-й гадзіне.

24 студзеня — на сустрэчу з Кацярынай Стройлавай у літаратурны клуб «Парнас» пры публічнай бібліятэцы № 5. Пачатак а 14-й гадзіне.

24 студзеня — на юбілейны творчы вечар Міколы Чарняўскага «Ірэціца тым, што роднае, сваё...» у Дом літаратара. Пачатак а 15-й гадзіне.

25 студзеня — на прэзентацыю зборніка вершаў «Связующее слово» з удзелам паэтаў Беларусі, Расіі, Літвы і Ізраіля ў Дом дружбы. Пачатак а 17-й гадзіне.

25 студзеня — на сустрэчу з Дзмітрыем Пятровічам, прывітаную 80-годдзю з дня нараджэння Уладзіміра Высоцкага, у публічную бібліятэку № 1 імя Л. Талстога. Пачатак а 14.45.

26 студзеня — на сустрэчу з Анатолем Зэкавым у Дом культуры г. п. Васілевічы Рэчыцкага раёна. Пачатак а 14-й гадзіне.

26 студзеня — на прэзентацыю 8-томнага збору твораў Сяргея Давідовіча ў Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры. Пачатак а 17-й гадзіне.

Брэсцкае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

20 студзеня — на сустрэчу з Галінай Бабарыкай у базавую школу вёскі Мочуль Столінскага раёна. Пачатак а 10-й гадзіне.

24 студзеня — у школу маладога літаратара ў офіс Брэсцкага абласнога аддзялення СПБ. Пачатак а 17-й гадзіне.

26 студзеня — на пасяджэнне літаратурнага клуба «Пінчукі» ў цэнтральную раённую бібліятэку імя Я. Янішчыц. Пачатак а 17-й гадзіне.

Віцебскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

23 студзеня — на літаратурную сустрэчу «Паэзія ішырасці і любові» з удзелам Галіны Загурскай, Мікалая Балдоўскага, Пятра Буганова ды іншых у полацкую кнігарню «Светач». Пачатак а 15-й гадзіне.

25 студзеня — на літаратурна-тэатралізаваную сустрэчу з дзіцячымі пісьменнікамі Галінай і Сяргеем Трафімавічы

«Снежныя дзівосы зімы» ў сярэдняй школе № 8 г. Оршы. Пачатак а 12-й гадзіне.

Гомельскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

25 студзеня — на юбілейны творчы вечар Васіля Ткачова ў Магілёўскі абласны драматычны тэатр. Пачатак а 18.30.

Гродзенскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

20 студзеня — на чарговую сустрэчу ў літаратурнай гасціні «Запрашае «Бязрозга»» пры СШ № 12 г. Гродна з удзелам Ліны Багданавай. Пачатак а 13.30.

20 студзеня — на прэзентацыю кнігі Ірыны Фамянкавай «Встречный ветер» у гімназію № 1 г. Гродна імя акадэміка Я. Ф. Карскага. Пачатак а 10-й гадзіне.

26 студзеня — на паэтычны вечар «Я дышу — і значыць, я люблю!», прысвечаны жыццю і творчасці Уладзіміра Высоцкага, з удзелам Святланы Кошур у Карэліцкую раённую бібліятэку. Пачатак а 17.30.

Магілёўскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

21 студзеня — на мерапрыемства «Я гаворю с тобой под свист снарядов» у Магілёўскую абласную бібліятэку імя У. І. Леніна. Пачатак а 14-й гадзіне.

23 студзеня — на чарговае пасяджэнне Магілёўскага літаратурна-журналісцкага клуба «Апошні экзэмпляр». Пачатак а 18-й гадзіне.

23 студзеня — на літаратурна-музычную гадзіну «Радзіма ў вершах і песнях Ніны Кавалёвай» у вёску Цёмны Лес Дрыбінскага раёна (вул. Школьная, д. 4). Пачатак а 13-й гадзіне.

24 студзеня — на сустрэчу «У зоне добрага настрою» Міхаіла Уласенкі з чытачамі Горацкай раённай бібліятэкі імя Максіма Гарэцкага. Пачатак а 11-й гадзіне.

25 студзеня — на літаратурна-музычную кампазіцыю «Струна оборваннага серца», прысвечаную 80-годдзю з дня нараджэння Уладзіміра Высоцкага, у Быхаўскую раённую дзіцячую бібліятэку з удзелам Міколы Леўчанкі і ў інтэрнат МПМК-247. Пачатак аб 11-й гадзіне.

25 студзеня — на сустрэчу Міколы Падабеда з вучнямі СШ № 1 г. Бялынічы. Пачатак а 13.30.

25 студзеня — на сустрэчу Аляксандра Церахава з вучнямі школы аграгарадка «Усход» Магілёўскага раёна. Пачатак а 14-й гадзіне.

25 студзеня — на сустрэчу Марыны Сліўко з членамі літаратурнага клуба «Сустрэчы на Каітанавай» у магілёўскую дзіцячую бібліятэку № 9. Пачатак а 17.30.

АКАДЭМІКІ ВІНШУЮЦЬ АКАДЭМІКА

Калегі павіншавалі Уладзіміра Гніламёдава з 80-годдзем падчас урачыстага сходу ў Інстытуце літаратуразнаўства Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі.

Старшыня Прэзідыума НАН Беларусі Уладзімір Гусакоў адзначыў важнасць навуковай і літаратурна-крытычнай працы Уладзіміра Васільевіча і ўручыў юбіляру найвышэйшую ўзнагароду НАН Беларусі — нагрудны знак «Залаты медаль Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі «За вялікі ўклад у развіццё навукі»».

Нямала прыемных падарункаў атрымаў акадэмік-юбіляр ад іншых шаноўных гасцей. Рэктар Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. С. Пушкіна Ганна Сендзер падкрэсліла, што Уладзімір Гніламёдаў — адзін з першых выпускнікоў тагачаснага Брэсцкага педагагічнага інстытута, які атрымаў ступень кандыдата філалагічных навук. Ганна Сендзер нагадала пра студэнцкія гады юбіляра,

у тым ліку працу на цалінных землях, і ўручыла асаблівы падарунак — архіўную характарыстыку Уладзіміра Гніламёдава яго студэнцкіх часоў. Доўгі час дакумент захоўваўся ва ўніверсітэце, а цяпер будзе ўпрыгожваць сямейны архіў акадэміка.

Доктар філалагічных навук, прафесар, выкладчыца БрДУ Зоя Мельнікава падкрэсліла запатрабаванасць твораў Уладзіміра Гніламёдава, у якіх адлюстраваны нацыянальны характар беларуса, яго галоўныя якасці — трываласць і працавітасць.

— Уважліва чытаюць раманы Уладзіміра Гніламёдава яго аднавяскоўцы, — адзначыла зямлячка пісьменніка кандыдат філалагічных навук Таццяна Максімава. — Як вядома, пішучы пра вёску Пруску, Уладзімір Васільевіч меў на ўвазе родную вёску Кругель Камянецкага раёна Брэсцкай вобласці. Калісьці гэта была вялікая шматгалосая вёска, сёння ж людзі жывуць толькі ў трох хатах. Раманы Уладзіміра Гніламёдава захавалі гісторыю паселішча: людзі, звычаі, краявіды як жывыя засталіся на старонках кніг...

Па словах дырэктара Інстытута мовазнаўства НАН Беларусі Ігара Капылова, творы Уладзіміра Гніламёдава — інвестыцыя не толькі ў літаратуру, але і ў развіццё нацыянальнай мовы і культуры. Раманы творцы, як і іншых таленавітых пісьменнікаў, — база для тлумачальнага слоўніка беларускай мовы. Так, у выданне абавязкова трапяць словы з роднай для юбіляра вёскі Кругель.

Кандыдат філалагічных навук, выкладчык Белдзяржуніверсітэта Анатоль Верабей як адзін з прадстаўнікоў універсітэцкай навукі адзначыў каштоўнасць навуковых прац Уладзіміра Гніламёдава, іх канцэптуальнасць і аналітызм. Манатрафіі юбіляра — аснова для напісання падручнікаў і вучэбных дапаможнікаў.

Удзячныя чытачы чакаюць новых раманаў Уладзіміра Гніламёдава, а калегі жадаюць імпагу ў працы і канструктыўных ідэй!

Юлія ШПАКОВА

Простыя рэчы

Адчуванне Беларусі ў серыі вясковых паштовак

Як часта мы заўважаем прыгажосць у простым? Адказаць складана, бо ў мітусні дзён, бывае, не звяртаем увагі, колькі цікавага, важнага адбылося за доўгі час. У Літаратурным музеі імя Янкі Купалы працуе фотавыстаўка мастака, пісьменніка, калумніста Уладзіміра Сцяпана «Паштоўкі з вёскі», дзе аўтар акцэнтна ўвагу на простыя рэчы, якія ствараліся, выкарыстоўваліся стагоддзямі, але апошнім часам успрымаюцца як рарытэтныя.

Назва праекта адсылае да часу, калі сем'і, сябры пасылалі адзін аднаму паштоўкі з выявамі адметных мясцін розных краін. Сёння гэты працэс не такі актуальны: тэлефон і інтэрнэт у многім паўплывалі на хуткі абмен інфармацыяй. Але ж варта ўспомніць, як прыемна атрымліваць паштоўку, на адваротным баку якой напісана навіна альбо цёплае пажаданне.

На здымках Уладзіміра Сцяпана — пейзажы вёскі Старынка і яе ваколіц, што на Віцебшчыне. Аўтар не шукаў адметных сюжэтаў, фатаграфавалі тое, што трапіла на вока. У выставачнай зале размясціліся толькі два дзясяткі фотаздымкаў, а зроблены былі тысячы. Так, мы можам убачыць сцежку, якая пралягае паміж лесу, пасярэдзіне якой сядзіць чорны сабака, альбо ўбачыць светлае акно ў вясковай цемры ці, наадварот, акно, праз якое прабіваецца святло ў хату.

«Белья бярозы».

Выстаўка будзе працаваць у музеі да 24 студзеня. Таму ў аматараў творчасці Уладзіміра Сцяпана ёсць яшчэ час пазнаёміцца з ім як з фатографам. Мастацтвазнаўцы спадзяюцца, што праект «Паштоўкі з вёскі» не будзе ляжаць на паліцы, а з кожным разам будзе пашырацца і дэманстравана ў розных кутках Беларусі.

Вікторыя АСКЕРА

Конкурсы

Мінскія гісторыі

Літаратурны конкурс «10 + 10: Мінск» Лад фестывалю «Горад і Кнігі», які адбудзецца 18 — 19 мая, прапануе стварыць твор пра нашу сталіцу на беларускай мове і трапіць у адзін зборнік са знакамітымі аўтарамі.

Арганізатары спецпраекта «10 + 10» — фестываль «Горад і Кнігі» і часопіс «Малодосць» пры падтрымцы выдавецтва «Янушкевіч» і фонду «Вяртанне» прапанавалі пісьменнікам Людміле Рублёўскай, Міхаілу Валодзіну, Адаму Глобусу, Раісе Баравіковай, Ганне Севярынец, Маргарыце Латышкевіч, Андрэю Жвалеўскаму, Яўгенію Пастарнак, Надзеі Ясмінска, Алене Мальчэўскай і Уладзіміру Садоўскаму напісаць апавяданні пра Мінск, але вырашылі, што не хапае яшчэ 10 твораў ад аўтараў-навічоў.

Да 1 сакавіка на конкурс прымаюцца апавяданні, якія нідзе раней не друкаваліся, аб'ёмам да 12.000 знакаў. Удзельнікам можа стаць любы грамадзянін Беларусі ва ўзросце ад 18 да 30 гадоў. Прафесійнае журы, у склад якога ўвойдуць арганізатары конкурсу, вызначыць лепшыя творы для публікацыі. Зборнік будзе прэзентаваны на фэсце 18 — 19 мая. Частку накладу падораць бібліятэкам, апавяданні пераможцаў будуць змешчаны і ў часопісе «Малодосць». Творы аўтараў з першай дзясяткі можна прачытаць на старонках выданняў партнёраў праекта яшчэ да выхаду зборніка. Больш падрабязна пра ўмовы конкурсу можна даведацца на сайце фестывалю.

Дарэчы, фестываль «Горад і Кнігі» — унікальная літаратурная падзея, арганізаваная валанцёрамі, закаханымі ў кнігі. На працягу трох гадоў фэст актыўна развіваўся, абрастаў новымі праектамі і наведвальнікамі. За гэты час у яго межах прайшоў больш як 300 кніжных і літаратурных мерапрыемстваў, якія наведвала звыш 16 000 чалавек.

Міра ГЎКОВІЧ

Люстэрка тыдня:

СВЕТ

Руская служба карпарацыі Бі-бі-сі абвясціла, што змяняе падыход да правапісу назваў часткі краін былога СССР. Так, назва Рэспублікі Беларусь цяпер будзе афіцыйна скарачацца да «Беларусь», пазбягаючы формы «Белоруссия». Некаторы час журналісты Бі-бі-сі выкарыстоўвалі абодва варыянты з-за іх распаўсюджанасці ў рускай мове, але цяпер агенцтва вырашыла прытрымлівацца афіцыйных назваў. Акрамя Беларусі, змены закранулі шэраг іншых краін. Так, Кіргізія ў публікацыях Бі-бі-сі стала Кыргызстанам, Туркменія — Туркменістанам, а Малдова — Малдовай. Цікава, што адным з аргументаў на карысць гэтага рашэння сталі... запыты ў пошукавай сістэме «Google», згодна з якімі інтэрнэт-карыстальнікі аддаюць перавагу новым афіцыйным назвам.

На прэстыжным міжнародным конкурсе чорна-белай фатаграфіі *Monochrome Awards International Black & White Photography Contest* па выніках 2017 года другое месца заняла мінчанка Таццяна Цыганова. Гэта значнае дасягненне для творцы: сёлета ў конкурсе *Monochrome Awards* узялі ўдзел амаль 9 тысяч фатографіаў з 87 краін. Беларуская дабілася поспеху ў катэгорыі «Фотаманіпуляцыі» з фотаздымкам «*Strange burlesque with feather*», дзе выяўлены партрэт жанчыны ў вінтажым стылі. Па выніках конкурсу будзе зроблены выніковы калекцыйны альбом, куды ўвойдуць лепшыя кадры спаборніцтва. Аўтары адзначаных прызамі фатаграфій атрымалі магчымасць удзельнічаць у фотавыстаўках па ўсім свеце і ў інтэрнэт-прасторы.

Нарвежскі спявак і «па сумяшчальніцтве» ўраджэнец Беларусі Аляксандр Рыбак, які заняў першае месца на конкурсе «Еўрабачанне-2009» з песняй «*Fairytale*» («Казка»), вырашыў узяць удзел у новым спаборніцтве спевакоў. Аляксандр Рыбак ужо прайшоў у дзясятку лепшых выканаўцаў нарвежскага нацыянальнага адбору з песняй «*That's How You Write A Song*» («Вось як вы пішаце песню»), лідара якога вызначаць 10 сакавіка. Тым часам у Беларусі таксама скончыўся першы этап нацыянальнага адбору на «Еўрабачанне-2018», дзе вылучылі 11 прэтэндэнтаў на перамогу. Фінальны канцэрт, падчас якога абяруць удзельніка на міжнародны музычны конкурс ад Беларусі, адбудзецца 16 лютага.

Французскія булчнікі, натхнёныя навіной пра ўключэнне ў спіс нематэрыяльнай спадчыны ЮНЕСКА італьянскай піцы, працягваюць пашыраць спіс каштоўнасцей Францыі і ўнесці туды традыцыйны французскі багет. Згодна са стандартамі, багет павінен важаць 250 г, мець шырыню прыкладна 5—6 см, даўжыню — 65 см і вышыню каля 3—4 см. Гатаваць такі хлеб дазваляецца толькі з пшанічнай мукі, вады, дражджэй або закваскі і солі. Штодня ў Францыі (насельніцтва якой складае 65 мільёнаў чалавек) гатуюць 30 мільёнаў багетаў, а з 1994 года ў Парыжы ладзіцца конкурс на лепшы багет, пераможца якога атрымлівае прывілею на працягу года пастаўляць хлеб у Елісейскі палац.

Агляд цікавінак ад Дар'і ЧАРНЯЎСКАЙ

Саюз пісьменнікаў Беларусі выказае глыбокае спачуванне супрацоўніцы апарату СІБ Ніне Пятроўне Драп у сувязі з вялікім горам — смерцю брата Міхаіла.

12 студзеня 65 гадоў споўнілася Веры Квяткоўскай, паэтэсе.

19 студзеня 80-годдзе святкуе Валянціна Свентахоўская, жывапісец.

20 студзеня — 110 гадоў з дня нараджэння Івана Рудчыка (1908 — 2000), жывапісца.

20 студзеня — 105 гадоў з дня нараджэння Ларысы Алексіютовіч (1913 — 2003), танцоўшчыцы, балетмайстра, заслужанага дзеяча мастацтваў Рэспублікі Беларусь.

20 студзеня — 70 гадоў з дня нараджэння Вячаслава Жыбуля (1948 — 1996), крытыка, літаратуразнаўца.

21 студзеня — 200 гадоў з дня нараджэння Адама Ганоры Кіркора (1818 (па іншых звестках 1819) — 1886), этнограф, гісторык, археолаг, публіцыст, выдаўца, грамадскага дзеяча.

21 студзеня — 125 гадоў з дня нараджэння Міхала Запольскага (1893 — 1956), паэта, празаіка, драматурга, публіцыста, перакладчыка.

21 студзеня — 95 гадоў з дня нараджэння Аркадзя Астравецкага (1923 — 2002), цымбаліста, педагога, народнага артыста Беларусі.

21 студзеня — 90 гадоў з дня нараджэння Івана Аношкіна (1928 — 2013), празаіка.

22 студзеня 105 гадоў з дня нараджэння Міхаіла Івінскага (1913 — 1980), самадзейнага разьбяра па дрэве.

22 студзеня — 85 гадоў з дня нараджэння Алены Лось (1933 — 2013), графіка.

22 студзеня 60 гадоў святкуе Аляксей Велікжанін, мастак манументальна-дэкаратыўнага мастацтва.

22 студзеня 60-гадовы юбілей адзначае Уладзімір Сцяпан, празаік, паэт, мастак.

23 студзеня 80 гадоў спаўняецца Аляксандру Шэвераву, графіку.

23 студзеня 70-годдзе адзначаць Уладзімір Казакоў, мастак манументальна-дэкаратыўнага мастацтва, жывапісец.

25 студзеня — 125 гадоў з дня нараджэння Паўла Гуткоўскага (1893 — 1962), графіка.

25 студзеня — 115 гадоў з дня нараджэння Любові Мазалеўскай (1903 — 1964), рэжысёра, педагога, актрысы, заслужанага дзеяча мастацтваў БССР.

25 студзеня 70 гадоў святкуе Уладзімір Еўтухоў, мастак манументальна-дэкаратыўнага мастацтва, жывапісец.

ЧАЛАВЕК З КНІГАЙ

Гісторыя цяпер ужо легендарнага выдання з 20 тамоў пачалася яшчэ ў 2012 годзе, калі ў Нацыянальнай бібліятэцы ўсвядомілі, што ў Беларусі захоўваецца толькі 10 выданняў Скарыны, і то няпоўных, з пэўнымі дэфектамі. Для краіны, якая падарыла ўсходнеславянскаму свету першадрукара, такая лічба не проста недастатковая, але і несправядлівая: так з'явілася ідэя стварэння факсімільнага выданняў Скарыны. Намеснік дырэктара па навуковай рабоце і выдавецкай дзейнасці Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Алесь Суша, які вёў работу над «Кніжнай спадчынай...», адзначае, што выданне мае яшчэ большую каштоўнасць, чым мы можам уявіць: нягледзячы на тое, што імя Скарыны на слыху, беларусы дагэтуль дрэнна ўяўляюць, якую спадчыну (не толькі колькасную, але і змястоўную) пакінуў нам полацкі асветнік. Супрацоўнікі бібліятэкі правялі сапраўднае даследаванне па пошуку скарынаўскіх кніг, вывяслялі, у якім яны стане: ладзіліся экспедыцыі ў Вільню, Лондан, Маскву. І калі некалькі гадоў таму мы шукалі інфармацыю пра Скарыну за мяжой, то зараз можна ганарыцца, што факсімільнае выданне твораў асветніка цяпер захоўваецца ў найбуйнейшых бібліятэках свету — у Францыі, Ватыкане, Германіі, Швейцарыі...

Звычайнаму чытачу цяжка ўявіць, якой складанай была работа над кнігамі: навукоўцы адразу стварылі канцэпцыю работы над выданнем, якая пачалася

Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.

з бібліятэчна-інфармацыйных росшукаў, выбіраліся найбольш захаваныя старадрукі, некаторыя з іх складаліся па частках, рабіліся лічбавыя копіі кніг. Падчас работы над факсімільна навукоўцам шчыра дапамагалі, некаторыя ўладальнікі старажытных кніг рабілі гэта на добраахвотных пачатках, у выніку атрымалася сабраць каля 300 алічбаваных выданняў Скарыны (гэтыя копіі можна паглядзець у Нацыянальнай бібліятэцы ці ў свабодным доступе ў інтэрнэце)! Упершыню кнігі Скарыны даследаваліся комплексна — з пункту гледжання рэлігіі, кнігазнаўства, мастацтвазнаўства, літаратуры, мовы, а таксама перакладзены на тры мовы — рускую, беларускую і англійскую. Кажучы пра змест, немагчыма не звярнуць увагу на форму: Скарынаўская спадчына вартая лепшага, таму ілюстрацыі, дызайн, паліграфічнае выкананне і мастацкае рашэнне накіраваны на тое, каб факсімільна знайшло месца на кніжных паліцах тых, хто ведае цану добрай кнігі. Дарэчы, візуальнае афармленне «Кніжнай спадчыны Францыска Скарыны» адзначылі і на Нацыянальным конкурсе «Мастацтва кнігі», дзе яна атрымала Гран-пры.

У Нацыянальнай бібліятэцы падкрэсліваюць, што факсімільнае выданне — гэта не проста матэрыяльнае ўвасабленне велічы кніжнай спадчыны беларусаў, якая раней многім з нас здавалася ўсяго некалькімі старонкамі падручніка па гісторыі ды знакамітай прадмовай Скарыны, а зараз гэта сапраўдны скарб, які займае цэлую кніжную паліцу. Гэта яшчэ і магчымасць

даследаваць мінулае, вярнуць багацце, створанае 500 гадоў таму, і зрабіць яго даступным кожнаму наведвальніку бібліятэкі. Сёння факсімільна складае 20 тамоў тыражом у 1000 экзэмпляраў, але паліграфічнае выданне — гэта толькі палова працы Нацыянальнай бібліятэкі над захаваннем спадчыны Францыска Скарыны: значны ўнёсак у папулярызацыю асобы друкара зрабілі з дапамогай акцый, мерапрыемстваў, прэзентацый, якія таксама дапамаглі пашырыць кола патэнцыйных чытачоў факсімільна. Год, які ў Беларусі прысвяцілі ўшанаванню дасягненняў нашага славутага земляка, стане бясконцай — у гэтым упэўнены дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Раман Матульскі, які ўключыў гэты час у лік самых значных падзей: праектаў такога маштабу ў свеце яшчэ не было, не было ўзноўлена адразу столькі кніг, праца ішла цягам 5 гадоў, шляхам Францыска Скарыны праходзілі не толькі дзяржаўныя ўстановы, але і прыватныя кампаніі (грошы на выданне вылучыў банк БелВЭБ). Дзякуючы рабоце над факсімільным выданнем спадчыны Скарыны не толькі самі кнігі, але і асоба першадрукара стала брэндам Беларусі: яго выявы сталі ўпрыгожваць сцены гімназій, яго словамі загаварылі білборды, яго кнігі выдаюцца па ўсім свеце, але самае важнае праяўлена нашай любові і павагі да Скарыны не ў пазнавальнасці твару, а ў тым, што мы пачалі ўспрымаць яго не як безаблічную постаць з гісторыі, а як сапраўднага чалавека, які падарыў беларусам кнігу.

Маргарыта ДЗЯХЦЯР

ТЭМА ДЛЯ РОЗНАГАЛОССЯ

Падчас узнагароджання

Фота Юзена Пасечнага.

Найбольшае гучанне ў 2017 годзе набылі праекты Саюза пісьменнікаў Беларусі, прысвечаныя 500-годдзю беларускага кнігадрукавання. Сведчанне іх вартасці — спецыяльны дыплом, атрыманы СПБ падчас падвядзення вынікаў скарынаўскага года ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. Так рэспубліканскі аргкамітэт адзначыў творчы ўнёсак беларускіх літаратараў у скарынаўскую тэму, прадстаўленую яскравай палітрай новых твораў.

Мінчанка Наталія Голубева стала аўтарам сцэнарыя фільма «Скарына», створанага па заказе Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь. Зінаідзе Дудзюк з Брэста належыць аўтарства драмы «Скарына з Полацка». Мікалай Барысенка з Магілёва прапанаваў гістарычна-паэтычную вандроўку «Слаўны сын Беларусі». Дзіцячы праект мінчанкі Алены Стэльмах «У гасцях у Францыска Скарыны» займае міжнароднае гучанне.

Постаць Францыска Скарыны, цяжкі шлях першадрукара, значнасць для нас, сучаснікаў, яго кніжнай спадчыны яскрава ўвасоблены і ў паэтычных радках. Асаблівай адзнакі варты цыкл вершаў Уладзіміра Цануніна з Вейлікі, верш «Скарынавы вытокі» Георгія Тамашэвіча з Брэста, скарынінскія вершы сталічных аўтараў Анатоля Экава і Аліны Легастаевай. Важны і той факт, што ўпершыню песня мінчука Івана Юркіна пра заповеты Скарыны прагучала на святочнай сцэне падчас святкавання Дня беларускага пісьменства ў Полацку.

Увесь мінулы год у розных кутках краіны праходзілі мерапрыемствы ў гонар нашага слызнага земляка, ініцыятарамі якіх былі члены Саюза пісьменнікаў Беларусі: Тамара Гусачэнка, Галіна Загурская, Мікалай Балдоўскі, Валерый Вятошкін, Іна Спасібіна, Аліна Сабуць і інш.

Паводле літаратараў, год 500-годдзя беларускага кнігадрукавання даў магутны штуршок для творчасці, для больш глыбокага асэнсавання беларускай пісьменнасці, ролі і значнасці роднай мовы.

Мінская міжнародная выстаўка-кірмаш, да якой цяпер актыўна рыхтуюцца ва ўсіх аддзяленнях СПБ, стане выдатнай пляцоўкай, дзе беларускія літаратары правяць аднасьць памкненняў і прадставяць лепшыя творчыя здабыткі.

Марыя ЛПЕНЬ

«Бярыце і чытайце»

Такі заклік высечаны на помніку Францыску Скарыну ў Лідзе. Пра яго актуальнасць — у тым ліку для маладога пакалення — будучы працягваць разважаць у горадзе і далей. Сярод безліч падзей і імпрэз, прысвечаных летась нашаму першадрукару па ўсёй краіне, адметным быў фестываль кнігі «Зоркі лідскіх небасхілаў». Аўтарам ідэі і арганізатарам свята выступіла Лідская раённая бібліятэка імя Янкі Купалы. Упершыню фестываль быў арганізаваны на вольным паветры, побач з помнікам Францыску Скарыну, што было адметнай падзеяй для горада летась.

Званы Фарнага касцёла Узвіжання Святога Крыжа быццам заклікалі мінакоў спыніцца, папрысутнічаць на свяце, пранікнуцца духам даўніны. А яшчэ ўшанаваць памяць беларускага асветніка, які пяць стагоддзяў назад, 6 жніўня 1517 года, накіраваў у друк свой пераклад «Псалтыра» на старабеларускую мову. Намеснік старшыні Лідскага райвыканкама Віктар Пранюк, гаворачы пра Францыска Скарыну, адзначыў, што на працягу стагоддзяў асоба першадрукара з'яўляецца пуцяводнай зоркай для беларусаў, у тым ліку для лідчан.

Дар'я МАРЦІНКЕВІЧ

Помнік Скарыну ў Лідзе.

ПЕРАМОЖЦЫ АСТРОЖНАЙ НЯВОЛІ

Феномен паэзіі Заходняй Беларусі

Праект «Паэзія Заходняй Беларусі: анталогія» завершаны ў Інстытуце літаратуразнаўства імя Янкі Купалы Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Над праектам рупіліся супрацоўнікі аддзела ўзаема сувязей літаратур сумесна з кафедрай беларускай філалогіі Універсітэта ў Беластоку па гранце Беларускага рэспубліканскага фонду фундаментальных даследаванняў. Упершыню ў нацыянальным літаратуразнаўстве дзякуючы сістэмна-комплекснаму аналізу канкрэтных мастацкіх твораў і творчых індывідуальнасцей распрацаваны тэарэтыка-метадалагічныя прынцыпы і канцэптуальныя асновы анталогіі паэзіі Заходняй Беларусі (1921 — 1939) як ідэйна-мастацкай сістэмы. Зроблена сюжэталагічная эндаскапія анталогіі заходнебеларускай паэзіі. Вызначана структурна-кампазіцыйная парадыгма анталогіі. Выяўлены ідэйна-мастацкая спецыфіка і грамадска-культурны феномен паэзіі Заходняй Беларусі.

Вынікам распрацоўкі праекта стаў збор мастацкіх твораў (вершаў) прыкладна 100 аўтараў: Міхася Васілька, Міхася Машары, Міколы Засіма, Сяргея Новіка-Пёна, Алесь Салагуба, Ніны Тарас, Ганны Новік, Максіма Танка і г.д. У параўнанні са зборнікам заходнебеларускай паэзіі «Ростані волі», падрыхтаваным і выдадзеным у 1990 годзе У. Калеснікам, у акадэмічную анталогію ўключаны дзясяткі новых аўтараў. Гэта Наталля Арсеннева, Станіслаў Станкевіч, Францішак Грышкевіч, Яўген Бартуль, Уладзіслаў Казлоўшчык, Пятро Сакол і інш. Стваральнікам анталогіі заходнебеларускай паэзіі ўдалося адшукаць у архівах і рэдкіх перыёдыках вершы зусім невядомых паэтаў, якія не толькі не аналізаваліся літаратуразнаўцамі, але нават і не ўпаміналіся, — таленавітых выхадцаў з масавай паэзіі Янкі Чорнага, С. Гаротнага, Янкі Бунтара, Мікалая Базылюка, М. Крывіча, К. Рагойшы, Уладзіміра Берняковіча, Аркадзя Заранкі і інш.

Даследаванне вызначаецца аналітычнасцю, сістэмна-комплексным характарам вывучэння гісторыка-літаратурнага працэсу. У ім выяўлена, што паэзія Заходняй Беларусі (1921 — 1939) — унікальная з’ява на літаратурнай карце Еўропы. Апелюючы да нацыянальных духоўна-сацыяльных і ідэйна-мастацкіх традыцый і каштоўнасцей, яна ва ўмовах тагачаснай польскай дзяржавы была неад’емнай часткай адначасова агульнабеларускага і польскага грамадска-культурнага асяроддзя. Паэзія заходняй Беларусі цесна ўзаемадзейнічала з прыбалтыйскім (наперш — літоўскім) і заходнеўкраінскім літаратурна-мастацкімі працэсамі. У той жа час на яе моцна ўплывалі, з аднаго боку, савецкая, а з другога — еўрапейская літаратура (чэшская, славацкая, нямецкая і інш.). Гэта забяспечыла эвалюцыю і фарміраванне ў ёй розных, часам нават супрацьлеглых ідэйна-светапоглядных і мастацка-выяўленчых канстантаў і ліній. Традыцыйна для айчынага прыгожага пісьменства парадыгма рэалістычнага адлюстравання рэчаіснасці спалучалася ў заходнебеларускай паэзіі з наватарскім дыскурсам — асаблівасцямі суб’ектыўна-ідеалістычнага пазнання жыцця і чалавека. Радыкальна-рэвалюцыйны фундаменталізм з яго жорсткімі класава-ідеалагічнымі ўстаноўкамі і сцвярджаннем прынцыпаў адмабілізаванай падпольніцкай дзейнасці і шырокага народна-вызваленчага руху пераплятаўся з ідэямі рэлігійнай філасофіі і хрысціянскага гуманізму. Нацыянальна-адраджэнскія тэндэнцыі і

заканмернасці дапаўняліся і ўзмацняліся рамантычна-ўзвышаным пафасам.

У 1920-я гады на літаратурнай карце Заходняй Беларусі выразна акрэслівалася тры пакаленні аўтараў. Першае, старэйшае, пакаленне складалі пісьменнікі-нашаніўцы Стары Улас, Гальяш Леўчык, Антон Навіна і г.д., якія прадукцыйна працавалі яшчэ на пачатку стагоддзя. Да другога, сярэдняга, належалі Казімір Сваяк, Леапольд Родзевіч, а таксама Ігнат Дварчанін, Ігнат Канчэўскі, Уладзімір Жылка і інш., заявіўшы пра сябе да Рыжскага міру (першыя двое пачалі друкавацца яшчэ ў газетах «Наша ніва» і «Беларусь»). Трэцяе, маладое, пакаленне заходнебеларускіх літаратараў — Францішак Грышкевіч, Піліп Пестрак, Алесь Салагуб, Міхась Васілёк, Міхась

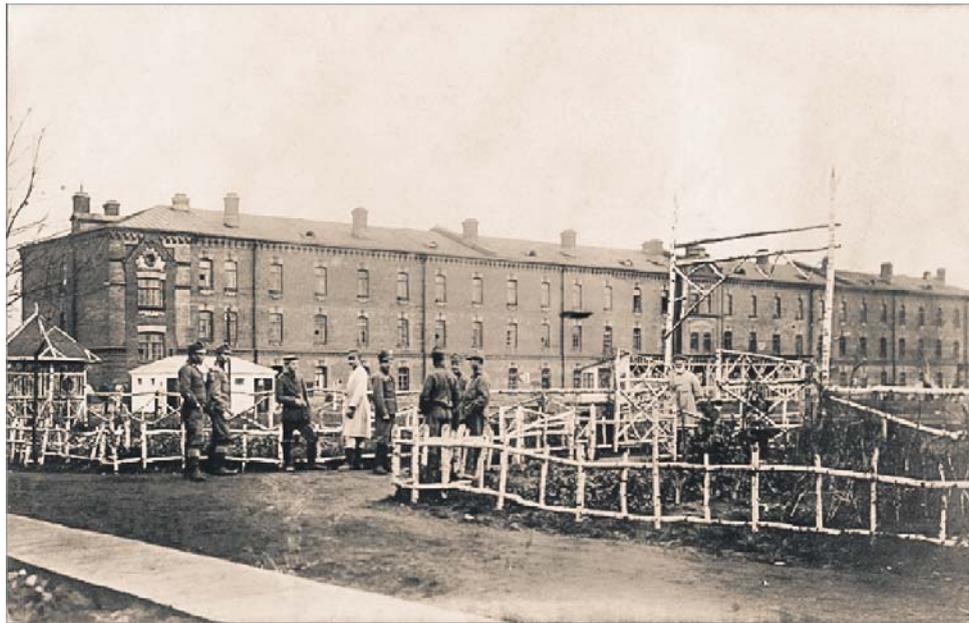
У параўнанні з добра вывучанай у нас паэзіяй Савецкай Беларусі 1920 — 1930-х гадоў, заходнебеларуская ўяўляла сабою зусім іншы ідэйна-мастацкі свет, які функцыянаваў у многім па сваіх, адметных, прынцыпах і законах. Па-першае, яна была адным з асноўных і дзейсных сродкаў раскрыцця грамадскай свядомасці «забранага краю», а па-другое, яе развіццё ажыццяўлялася ў шырокім спектры грамадска-культурнага ўзаемадзеяння, ва ўмовах жорсткай партыйна-ідеалагічнай і палітычнай барацьбы і супрацьстаяння. Тут мела месца вольнае сутыкненне розных поглядаў, мэтаімяненняў і інтарэсаў, ідэйна-мастацкіх пазіцый і падыходаў, эстэтычных сістэм. Гэта была паэзія актыўнага пошуку новых тэм і вобразаў, спосабаў

узроўнем народна-патрыятычнай самасвядомасці, наяўнасцю шырокага пласта нацыянальна ўстойлівай і актыўнай творчай інтэлігенцыі. Нацыянальна-патрыятычны фактар астуджаў ці ацверажаў прадстаўнікоў радыкальна-рэвалюцыйнага крыла народна-вызваленчага руху, звернутых да сцвярджэння класава-ідеалагічных прынцыпаў і каштоўнасцей непрымірымых дзеячаў камуністычнага падполля. Ён засцерагаў іх ад паспешлівых, непрадуманых рашэнняў і ўчынкаў, змушаў да паразумення і згоды з лагерам правых сіл і цэнтрывістамі і тым самым выконваў своеасаблівую правахоўную ці стабілізацыйную функцыю ў грамадстве.

Феномен заходнебеларускай паэзіі, як і ў цэлым літаратуры і культуры, заключаўся ў тым, што яна мела ў многім самадастатковы, аўтаномны характар і ўяўляла сабою пэўнае духоўна-мастацкае адзінства і цэласнасць. У ёй актыўна прадудыравалі і тыя з’явы і працэсы, якія па прычынах грамадска-ідеалагічнага парадку, партыйна-камуністычнага дыктату не маглі знайсці развіцця ва ўмовах Савецкай Беларусі. Больш за тое, якраз падвергнутае экстрэмізму, жорсткай крытыцы, пераследу і адмаўленню, фактычна забароненае на Усходзе, на Захадзе развівалася асабліва прадукцыйна і вынікова. Мы маем на ўвазе, напрыклад, звернутую да адзнак духоўна-ірацыянальнага асэнсавання рэчаіснасці паэзію Казіміра Сваяка, Наталлі Арсенневай, Хведара Ільшэвіча, Анатоля Бязозкі і інш., якая актыўна сцвярджала сябе ў якасці альтэрнатывы творчасці паэтаў пракамуністычнай ці прасавецкай арыентацыі. Тут пэўным чынам знаходзіў рэалізацыю прынцып кампенсацыі, калі заходнебеларуская паэзія культывавала тыя тэмы, матывы і вобразы, якія не адпавядалі нормам і крытэрыям сацыялістычнага рэалізму з яго ідэйна-эстэтычнай адналінейнасцю, нівеліроўкай і ўніфікацыяй творчых індывідуальнасцей і таму не маглі атрымаць належнай мастацкай распрацоўкі і ўвасаблення. І. Багдановіч, думаецца, абгрунтавана адзначала, што «падзел Беларусі быў адначасова гістарычнай драмай і пэўным выратаваннем — выратаваннем культуры і захаваннем у ёй той галіны, для якой не пустымі гукамі былі словы энцыклікі аб найвышэйшай таямніцы ў сэрцы культуры». «Нягледзячы на вельмі цяжкія ўмовы развіцця ў часе польскай акупацыі, — падкрэслівала даследчыца, — менавіта арыентацыя заходнебеларускіх культурных дзеячаў на трывалыя хрысціянскія каштоўнасці і нехрысціянска-дэмакратычную ідэйную плынь сталася асновай самазахаванасці беларускай культуры ў 20 — 30-я гады, а таксама асяродкам, дзе культывавалася пазіцыя незалежнасці, дзе працягваў жыць дух адраджэння».

Упершыню падрыхтаваная акадэмічная анталогія паэзіі Заходняй Беларусі выяўляе цэласную сістэму дзяржаўнага ўзаемадзеяння і ўзаемаабумоўленасці лірыка-апавадальнай, рамантычнай і духоўна-ірацыянальнай мастацка-стылявых плыней, якія складаюць жывую, дынамічную, паўнакроўную карціну яе ідэйна-эстэтычнага багацця і разнастайнасці і з’яўляецца важным базава-факталагічным матэрыялам для вывучэння ўсёй літаратурнай гісторыі Беларусі XX стагоддзя.

Мікола МІКУЛІЧ,
кандыдат філалагічных навук

Бяроза Картузкая. Першая траціна XX стагоддзя.

Машара было паклікана да жыцця непасрэдна ўздымам народна-вызваленчага руху. Пазней да яго далучылася новая хваля пачынаючых талентаў — Валянцін Таўлай, Максім Танк, Сяргей Крывец, Анатоль Іверс і інш.

Паэтам Заходняй Беларусі даводзілася працаваць у цяжкіх, неспрыяльных для прадукцыйнай мастацкай творчасці грамадска-палітычных і сацыяльна-маральных умовах, дзе панавалі польскія аўтарытарызм, па словах А. Ліса, «замешаны на шавінізме, шляхетчыне і каталіцкім клерыкалізме». Многія аўтары валодалі бясспрэчным мастацкім талентам, аднак у сувязі з палітычна-ідеалагічным уціскам, сацыяльнай і нацыянальнай несправядлівасцю і пераследам не маглі ўзняцца з асяроддзя масавай самадзейнай паэзіі, а тыя, што ўзняліся, часцей за ўсё не маглі разгарнуцца ў значныя і арыгінальныя творчыя індывідуальнасці. Амаль нікому з заходнебеларускіх паэтаў не ўдалося пазбегнуць загрыманняў, арыштаў і допытаў у паліцэйскіх пастарунках, пагроз і абвінавачванняў у палітычнай нядобранадзейнасці, дэстабілізацыі грамадскага жыцця, а то і ў бальшавізме, замаха на канстытуцыйны лад Рэчы Паспалітай. Самым актыўным з іх, тым, хто быў непасрэдна заангажаваны ў розных формах народна-вызваленчага руху — М. Машары, П. Пестраку, В. Таўлаю, М. Танку, С. Хмары, Г. Новік, А. Дубровічу і інш., давялося зведаць астражнай няволі. Ну, а тыя, як, напрыклад, П. Шукайла, А. Салагуб, В. Шкодзіч і інш., што, рагуючыся ад пераследу дэфензівы ці проста шукаючы лепшай долі, нелегальна перабраліся ў СССР, сталі ахвярамі таталітарнага сталінскага рэжыму і бясследна зніклі.

мастацкага адлюстравання жыцця і чалавека, тыпаў творчасці, эстэтычна-выяўленчых сродкаў і кампанентаў.

Паэзія тут вызначалася падкрэсленай змештавай і фармальнай неаднароднасцю, шматколернасцю і поліфанічнасцю, спалучэннем розных мастацкіх напрамкаў і творчых метадаў, тэндэнцый і арыентацый, жанравых структур. Яна выяўляла багатую і шматгранную карціну ідэйна-мастацкіх пошукаў і развіцця, якую забяспечвала даволі канструктыўнае суіснаванне і ўзаемадзеянне розных палітычных і эстэтычных вектарных вымярэнняў, сацыяльна-культурных характараў і тыпаў творчых асоб, індывідуальна-аўтарскіх пазіцый і прыярытэтаў, спосабаў і сістэм мадэлявання рэчаіснасці. Кожны з паэтаў арыентаваўся на тыя ідэйна-палітычныя пазіцыі і платформы, якія адпавядалі яго жыццёвым поглядам і чалавечым сімпатыям, распрацоўваў тыя тэмы, матывы і вобразы, якія хацеў, лічыў неабходным, прытрымліваўся тых духоўна-мастацкіх прынцыпаў і палажэнняў, якія былі абумоўлены характарам яго асабістых схільнасцей і густаў. Ён меў права выбару, карыстаўся свабодай пошуку, доступам да многіх першакрыніц інфармацыі, адстойваў свае погляды і перакананні ў публічных дыскусіях.

Варта падкрэсліць, што ў адрозненне ад БССР, заходнебеларуская рэчаіснасць вызначалася балансам нацыянальна-патрыятычнага, этнакультурнага і грамадска-палітычнага, рэвалюцыйнага пачаткаў, якія пэўным чынам ураўнаважваліся ў яе духоўна-сацыяльнай прасторы. Яна характарызавалася высокім

Выспы біяграфіі + мастацтва

ў новай кнізе Франца Сіўко

У зборніку эсэ Франца Сіўко «Штрыхкоды» («Галія-фы», 2017), нягледзячы на разнастайнасць згада-ных тэм і праблем, усё-ткі можна вызначыць, так бы мовіць, трох чарапах: радзіма (ва ўсіх сэнсавых нюансах), беларуская рэчаіснасць і літаратура. Радзіма для пісьменніка не абстрактнае паняцце, якому можна ўсё жыццё прызнавацца ў любові, але так і не сказаць нічо-га канкрэтнага. Гэта і віцебскае мястэчка, дзе пабачыў свет, і маці, якая заўчасна пайшла з жыцця, і асаблівае мясцовае гаворкі, і Віцебск, і беларуская літаратурная спадчына, і нашыя культурныя традыцыі (якія не заўсёды асэнсоўваюцца выключна ў замілавана-ружовым святле). Сучаснасць у розных праявах — сацыяльна-палітычнай, акадэмічна-ўніверсітэцкай, светапогляднай, літаратурнай, сталіцацэн-трычнай — на кожнай старонцы. Яна і ёсць натхняльніцай зборніка. Ну, а беларуская літаратура для сучасна-га беларускага пісьменніка ўжо сама па сабе — тэма для рэфлексіі. Але апошнімі гадамі такіх рэфлексій становіцца ўсё больш і больш з абсалютна відавочных прычын: літаратура ходзіць вузкімі кругамі не такой ужо шырокай аўдыторыі, якая ў пераважнай большасці акурат і складаецца з людзей, так ці інакш датычных да прыгожага пісьменства. Гэта невясёлая тэндэнцыя, але прадказаль-ная.

У кнізе багата цікавых фактаў, зга-дак, цытат. Аднак, безумоўна, самая каштоўная частка — гэта пяць «выспаў»: Міжрэчча, Мова, Літаратура, Дараванне, Смерць. Аб'яднаныя фактычна ў тэму біяграфіі — жыццёвы шлях самотнага чалавека ў сучасным вялікім, як інфармацыйная прорва, свеце, — гэтыя пяць раздзелаў выглядаюць арганічна і вылучаюцца найперш тым, што праз усю гэтую шмат-колерную размаістасць мы бачым асобу аўтара, а не толькі чытаем яго адстароненыя меркаванні.

Менавіта гэтага — катэгарычнай шчырасці насуперак абстрактным філасафізмам — у зборніку Франца Сіўко найбольш. Калі ў іншых творцаў старэйшага пакален-ня часта сустракаем «плач аб вёсцы», якая сыходзіць не тое што «з яснай явы», але і з беларускай геаграфіі, то ў аўтара «Штрыхкодаў» чытаем: «Толькі зараз да адчу-вання няёмкасці прымешваецца яшчэ і адчуванне, што сама вёска мяне адпрэчвае. «Дзеля чаго гэты флірт з мі-нулым?» — быццам пытаецца вачніцамі асірацелых хат, не пакідаючы ані шанца на ўзваскрашэнне той вялікай,

як мне заўсёды здавалася, узаемнай любові, што так доўга сілкавала мяне ў пошуках больш-менш прыдатна-га зямнога прыстанку». Калі дзяўчыне кажуць, што яна вельмі прыгожая, разумная і добрая, а таму абавязкова знойдзе сваё шчасце з некім іншым, то ў перакладзе на мову сэнсаў гэта азначае толькі адно: не кахаю цябе, не буду з табой у горы і радасці да скону жыцця. Мабыць, прыкладна так выглядаюць і «вясковыя сантыменты» гарадскіх жыхароў. Ці не перакла-дам на мову сэнсаў выглядае агучаны пісьменнікам «флірт з мінулым»?

Як многа пісьменніцкіх біяграфій ці, прынамсі, бібліяграфій пачына-ецца з «ЛіМа»? Дзе толькі ні сустрэ-неш згадак! Вось і ў кнізе Франца Сіўко на пачатку раздзела «Выспа Мова»: «Да моўнае тэмы я ўпершыню прычыніўся ў верасні 1986 года, калі ў штотыднёвіку «ЛіМ» быў надрука-ваны мой настаўніцкі допіс «Прашу вызваліць...» Апроч прыкрай апіскі датычна колькасці лыжак заціркі ў Бядулевым апаবাদанні, допіс той утрымліваў прыкрыя звесткі пра та-гачасную сістэму вызвалення вучняў школ ад вывучэння беларускай мовы і займеў пэўны рэзананс як у асярод-ку настаўнікаў, так і сярод творчай інтэлігенцыі».

У гэтым раздзеле закранаецца шмат актуальных пытанняў быта-вання беларускай мовы ў сучасным грамадстве, у пошуках адказаў аўтар звяртаецца і да падзей 1990-х гадоў, і да сённяшніх допісаў у Фэйсбу-ку. Сцяжынкамі асацыяцый завітвае ў родную вёску, выцягвае, як з куфра, дыялектныя словы-перліны. Але па-над усім гэтым нязменна чытаецца не адно патрыя-тычны клопат, але і педантызм універсітэцкага выклад-чыка. Франц Сіўко канстатуе колькасць граматычных памылак у выступах пісьменнікаў па тэлебачанні альбо на літаратурных вечарынах, каментарыях у сацыяльных сетках і г.д. Добра знаёмая прафесійная звычка. І ў раз-вагах аўтара знаходжу пацверджанне ўласным назіран-ням: у моўнай праблемы з'явілася «літаратурная дачка», што з кожным годам становіцца ўсё больш дарослай, а дарослы чалавек ужо наўрад ці зможа памяняць сваю сутнасць. «Ці можа быць краўцом чалавек, які не ўмее трымаць у руках іголку? А цеслем той, што не ведае, як карыстацца гэблікам ці фуганкам?.. А літаратарам той, хто піша з памылкамі, — то бок паўграматны чалавек?»

Раней беларускі чытач меў магчымасць спасцігаць аўтэнтычнасць роднай мовы па мастацкіх творах —

гэта была надзейная крыніца, больш аўтарытэтная за слоўнік. Сёння з гэтым, на вялікі жаль, бяда. Наша су-часная літаратура вельмі багатая на таленты, але немаг-чыма адмаўляць таго факта, што ў літаратуру ўсё часцей прыходзяць людзі, якія ведаюць беларускую мову толькі на агульным побытавым узроўні. Лексічны калейдаскоп, складзены з вычитанага ў Караткевіча і часам — у калег-пісьменнікаў, пачутага ў музычных кампазіцы-ях, у жывой гутарцы падчас прэзентацый кніг, распы-паецца па старонках дэбютных (і не толькі) кніг з такой колькасцю стыльвых памылак і перакручаных сэнсаў, што аніводзін карэктар не дасць рады. Вядома, мова — жывы арганізм, яна развіваецца і змяняецца разам з грамадствам. Гаворка не пра кансерватызм, але пра адэкватнасць. Бо найгоршае ў гэтай сітуацыі, што мно-гія аўтары адмаўляюцца прызнаваць праблему, нібыта ў непісьменнасці ёсць нешта ганаровае.

Так вось моўная праблема з «Выспы Мова» пасляхова перабіраецца на «Выспу Літаратура»: «Часам так груба і неахайна падаецца ў моўным плане неблагі сюжэт, што і адной старонкі тэксту, а то і аднаго абзаца дастаткова, каб адбіць ахвоту чытаць далей».

Абсалютна заканамерна ў кнізе пісьменніка, які жыве ў Віцебску, паўстане тэма сталіцацэнтрычнасці бела-рускай літаратуры. Так яно сапраўды павялося, нічога з гэтым не зробіш. З непрыхаванай іроніяй даецца ха-рактарыстыка падзеі: «...сталічныя мыслары едуць у правінцыю з намерам далучыць абарыгенаў да каштоў-насцей вольнага свету. Прышчапіць ім, так бы мовіць, цывілізаваны погляд на жыццё...». Не забываймася пры гэтым, што абарыгены — творчая інтэлігенцыя Віцеб-ска, жыхары абласнога цэнтра. «Зрэшты, дзесьці і нас, творцаў абласнога маштабу, гэтак жа недаверліва-пер-расцярожліва жыхары яшчэ большай глыбінкі-правін-цыі ўспрымаюць. Натуральная з'ява горадацэнтрычнае эпохі», — дзеля справядлівасці дадае абарыген Франц Сіўко.

У «Штрыхкодах» многа сучаснага кантэксту, аднак аўтар не толькі звяртаецца да канкрэтных імёнаў, твораў, падзей. Бадай, самыя важныя радкі ў кнізе тыя, якімі заканчваецца раздзел «Выспа Літаратура», дзе бачым спробу асэнсавання пісьменніцкага таленту, паклікання альбо, прынамсі, жадання «калі не грунтоўна ўхапіць Бога за бараду, дык хаця б выдзерці з яе шматок шчэці ў якасці доказу ўласнае самасці». «Адзін з самых сумнеўных родаў чалавечай дзейнасці», «прэтэнзія на валоданне ісцінай», «занятка самы д'ябальскі і Боскі адначасова» — азначэнні літаратурнай дзейнасці ад Франца Сіўко, які ўсё адно, з якой выспы ні паглядзі, застаецца ў полі яе прыцягнення.

Жана КАПУСТА

ВОЛЕЧКА ДЫ ІНШЫЯ

Нядаўна ў мінскім выдавецтве «Колор-град» убачыла свет кніга Тацяны Цвіркі «Слодыч мяты — горыч палыну», у якую ўвайшлі аповесць «Волечка» і дванаццаць апавяданняў.

Аўтар прадмовы лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь Уладзімір Саламаха даў высокую ацэнку творчасці пісьменніцы, ад-значыў адметнасць жаночых вобразаў: «У іх характарах няма ваяўнічасці. Шчырыя, зям-ныя, з цёплай душэўнай прасветленасцю яны ўвасабляюць лепшыя рысы жанчыны каханай, жанчыны-маці, жанчыны, для якой чужая ра-дасць такая ж жаданая, як і свая...».

У праўдзівасці гэтых слоў я пераканаў-ся, калі чытаў аповесць «Волечка». Жыццё-вы лёс галоўнай гераіні склаўся няпроста: у малым узросце засталася сіратой (бацька пайшоў з сям'і, калі дзяўчынцы было тры з паловай года, а неўзабаве трагічна загінула маці). Волечку выхоўвалі бабуля Жэня і дзед Ула-дзік. З самага дзяцінства дзяўчынка вызначалася працавітасцю, паслухмя-насцю, кемлівасцю. Калі ёй споўнілася дзесяць год, пачала пісаць вер-шы. «Шукала патрэбную рыфму, каб складна, каб як песню можна было за-спяваць яе невялічкі вер-шык». Класны кіраўнік,

настаўніца роднай мовы Вера Іванаўна, па-раіла Волечку паслаць свае творы ў газету «Піянер Беларусі». Убачыць адзін са сваіх вер-шаў надрукаваным на старонках газеты было для дзяўчынкі найвялікшым шчасцем.

Асобна варта адзначыць мілагучнасць мовы Т. Цвіркі, вельмі ўражваюць створаныя ёю з тонкай назіральнасцю пейзажныя замалёўкі: «Зазелянела трава на лугах, усімі вясёлка-вымі колерамі гарэлі цюльпаны ў кветніках выскоўцаў, свяціў сваімі белымі і фіялетавы-мі свечкамі бэз, лыпалі жоўтымі вачанятамі дзьмухаўцы. Вясковая вуліца была сухая і ўтульная. Амаль ля кожнай хаты адцвіталі ўжо, сыпалі манеткамі-пялёсткамі вішні і грушы. Ганарова стаялі набрынялыя квеценныя сады. Яшчэ пару дзянечкаў... і дрэвы забую-юць сваёй незвычайнай ружаватай квеценню, будуць стаяць велічна-казачна і лавіць на сабе зачараваныя людскія погляды».

Аўтар ставіцца да сваёй гераіні з вялікім замілаван-нем: вельмі трапна апісвае працавітасць Волечкі, са шчырай пранікнёнасцю паказвае нязведанае па-чуццё кахання. Дзякуючы гэтым даверлівым ноткам аповесць Тацяны Цвіркі знойдзе дарогу да сэрцаў чытачоў і па-добраму ў іх адгукнецца.

Аляксандр ЖУКОЎСКИ

РАДКІ ЯГО ДОСВЕДУ

Паэт, гісторык часу Мікалай Іванавіч Салаўцоў рос у складаных і супярэчлівых абставінах жыцця, у перапляценні розных падзей: вялікіх і малых, пададзеных у непарыўных сувязях з сацыяльнымі пераўтварэннямі, прыродай і гісторыяй роднай Беларусі. Яго светапогляд выпрацоўваўся пад уплывам асяроддзя, асабліва сцяў грамадскага ладу, умоў, у якіх ён набіраўся досведу, пазнаваў свет і яго законы на працягу 80 гадоў жыцця.

Добрую адзнаку першай кнізе вершаў для дзяцей Міколы Салаўцова «Вавёрчын веласіпед» даў беларускі пісьменнік Аляксей Пысін: «...пісаць вершы для дзяцей цяжка, трэба ўмець глядзець на свет дзіцячымі вачамі, з вышыні дзіцячага ўзроста, не апускаючыся для гэтага на калені. У кніжцы Міколы Салаўцова «Вавёрчын веласіпед» ёсць вершы добрыя, сапраўд-ныя, напісаныя з веданнем дзіцячай псіхалогіі, якія не толькі малююць гэты свет, але і пашыраюць яго, вядуць маленькага чытача далей, да новых даялягядаў...». Вельмі важным для Міколы Салаўцова быў станоўчы вод-гук, што прагучаў з вуснаў народнага пісьменніка Беларусі Максіма Танка падчас семінара маладых пісьменнікаў у Каралішчавічах у 1976 годзе.

«Мікалай Іванавіч Салаўцоў — гэта прамое люстра мінулага адрэзку часу і явы сённяшняга дня», — такія цёплыя радкі напісаў у свой час у прадмове да новай кнігі вершаў «Вясёлка лёсу» пісьменнік Іван Аношкін. На думку калегі па Саюзе пісьменнікаў Беларусі Валянціна Крыжэвіча, для паэтычнай мовы Міколы Салаўцова ўласцівы прастата і разам з тым імкненне знайсці нейкія «незацяганя» словы, каб перадаць галоўную ідэю верша. ...Вершы напоўнены шчырасцю яго душы, каханнем, яны не падкупныя, іх не зблытаеш з творамі іншых аўтараў.

Віктар КУНЦЭВІЧ

ТАЕМНЫ КАХАНАК КАНСТАНЦЫІ БУЙЛО

Яе паэтычныя зборнікі мелі падкрэслена банальныя назвы: «Світанне» (1950), «Май» (1965), «Роднаму краю» (1973), «Вясной» (1984). Многія вершы прысвечаны правадырам, радзіме, працоўнаму люду, шчасцю будаўніцтва. Свой багаты архіў яна нішчыла, паліла. Вельмі злавалася, калі даследчыкі задавалі пытанні пра асабістае.

Іншымі словамі, Канстанцыя Буйло, з дня нараджэння якой 14 студзеня споўнілася 125 гадоў, хавалася. Відаць, хацела здавацца тыповай савецкай паэткай, не лепшай і не горшай, скажам, за тую ж Эдзі Агняцвет.

1.

Да рэвалюцыі яна здзіўляла чытачоў адкрытай пачуццёваасцю. Яе дэбютны зборнік «Курганная кветка» (1914) літаральна напоўнены прыхаваным і яўным эратызмам. Тут вельмі мала пра цяжкую сялянскую долю, пакрыўджанага панам мужыка, амаль няма тагачасных «нашаніўскіх» штампаў. Любоўныя пе-

вялікая бура, захацела перакуліць човен, але «Ты-ж весла ухапіўся і сьмела ўстаў; / Лодку кідала, гнала — ты сьмела стаяў! / Ты не дрогнуў — стаяў — веславаў... / І здавалася мне, што ты бог над вадай; / Не баялася я буры, бо ты быў са мной. / Ты прыгнуўся, спакойна руку маю ўзяў / І, заглянуўшы ў вочы, мне з моцай сказаў: / — “Будзь спакойна: я — тут, я — с табой...”» Па сутнасці, гэта нагадвае тонкае метафарычнае выказанне пра... першы сексуальны дзівочы вопыт. Пачатак (прэлюдыя) — ідылічны: Ён і Яна адпраўляюцца ў сваё эратычнае падарожжа. Лодка, як падаецца, — гэта любоўнае ложа. Затым Ён «маю руку лёгка сьціснуў...», а неўзабаве і... наляцела непазбежная бура, герой праз усю гэту дзею працягваў «сьмела стаяць... не дрогнуў», каб па-майстэрску правесці юную герайню праз яе жаданае падарожжа.

Можна зрабіць выснову, што НІХТО да Канстанцыі Буйло сярод жанчын-паэтак ў беларускай паэзіі пачатку ХХ-га стагоддзя не закранаў так адкрыта і яўна пачуццёвага боку, ніхто не складаў вершаў, дзе галоўнымі былі «не прыгнёт панскі», а ўласныя любоўныя перажыванні.

2.

А што пасля? Куды дзеліся жарсць і эротыка? Чаму пачалі выходзіць такія вонкава-безаблічныя зборнікі кшталту «Роднаму краю»?

У 1933-м забіраюць яе мужа, які гіне ў сталінскіх лагерах, а яна, хоць і не арыштаваная, але вымушана забыцца на дваццаць год пра паэзію, займаецца зусім не творчымі работамі. Выходзіць другі раз замуж, і яе чалавек раіць увогуле кінуць думаць пра паэзію.

Дык што, Канстанцыя Буйло як паэтка больш нічым не здзіўляла?

Наадварот. Памятаеце малюнак Язэпа Драздовіча, якім ён аздобіў вокладку «Курганнай кветкі»? Там выяўлена загадкавая містычная дзяўчына, поўная нявыказанага характара, але яе сапраўднае аблічча трэба разгледзець, тайну неабходна разгадаць, бо яе вобраз хавае вуаль.

Мастак намаляваў не абстрактна-мадэрновы вобраз, а кіраваўся радкамі паэткі: «Я каханьне маю пахаваю ў душы, / спакой сфінкса на твар палажу».

У гэтых словах — уся далейшая Канстанцыя Буйло.

Яна схавалася пад маскай. Стала здавацца для многіх звычайнай савецкай пісьменніцай. Але калі ўважліва прачытаць усе яе пасляваенныя зборнікі, калі не прапусціць ніводага радка, дык адкрыеш для сябе яшчэ больш цудоўных нечаканак, чым у «Курганнай кветцы». Бо сапраўды: што такога ўжо адметнага ў любоўных рыфмарствах юнай дзяўчыны? А вось калі жанчына пажылога веку, адкінуўшы ўмоўнасці, піша: «Ты думаў пра мяне я ведаю — / бо ўночы / я не магла ступіць не на хвіліну вочы. / І думка гарача мне душу хвалявала. / Ты думаў пра мяне, і я таму не спала»; альбо «Пішу табе. А ты чытай / Не толькі, што сказалі словы, / А тых таемных гукаў мову, / то льюцца цераз слова край», становіцца зразумела, што сапраўдная жарсць нікуды не знікла. Яна проста надзейна прыхавана за патрыятычным пафасам, каб чужое вока не ўбачыла. Бо прысвячалася таму самаму адзінаму і таёмнаму-нераскрытаму для нас, чытачоў, каханаму, які яшчэ напачатку яе жыццёвага і жаночага шляху правёў паэтку праз першыя жадана-эратычныя буры на метафарычным чоўне кахання. Менавіта пра яго Канстанцыя Буйло, гэтак па-тыцыянаўску свабодна адпачываючы на пляжы, фантазіравала: «Хвалі зыблюцца пшчотна, / Навяваюць шчасця мары, / Навяваюць лёгкі сон... / Дрэў

Партрэт Канстанцыі Буйло работы Л. Чурко (са зборніка «Выбранае», Мн., 1976).

насады цытрусавых / Кадзяць пах густы, дрымотны, / Каля кветкі крыляў пару / Развінае махаон. / Дышуць кветкі, дышуць парна / Пахам кволае пшчоты, / І салодкаю атрутай / Ў сэрца льецца мне яна. / Мой любімы недалёка, / Мне пяюць аб гэтым хвалі, / Трапяткое сэрца б'ецца / І зганяе лёгкі сон... / Мне здаецца, скрогат кроку / На пяску я чую здалі... / Ён падыдзе, усміхнецца, / І — абніме моцна ён!».

Хто гэты загадкавы каханьне? Першы муж, а можа... Янка Купала, якому па начах у рэдакцыі «Нашай Нівы» яна чытала ўголас напісанае, і яны па ролях разыгрывалі сцэнка з «Паўлінкі»? Якому чароўнаму прынцу яна прысвячала творы? Каго з такім палкім нецярпеннем чакала кожнай ночку, каб ён прыйшоў у яе сны дзеля чарговага падарожжа на чоўне?

Пакуль гэта загадка, бо, як мы ведаем, Канстанцыя Буйло свой багаты архіў нішчыла, паліла і вельмі злавалася, калі даследчыкі задавалі пытанні пра асабістае.

Васіль ДРАНЬКО-МАЙСЮК

К. БУЙЛО
КУРГАННАЯ КВЕТКА

ражыванні непаўнагадовай дзяўчыны, якой «у пасыцелі душна, ня сьпіцца», бо «ў краіне мар паднебнай далі» «шукала цябе мілы мой ужо даўно» — вось асноўны змест кнігі. І самы яркі верш тут акурат не класічна-песенны «Люблю...», а «Помніш вечар?...», дзе мілы адшукаўся: «с табою мы ў чоўні былі, / І па возеры сонным плылі», пасля чаго наляцела

Гарэцкія: абсягі ведаў

Напрыканцы 2017 года ў выдавецтве РІВШ пабачыў свет зборнік «Максім і Гаўрыла Гарэцкія. Жыццё і творчасць». У выданні змешчаны даклады ўдзельнікаў XXV Гарэцкіх чытанняў — навукова-практычнай канферэнцыі, прысвечанай жыццю і творчасці выдатных дзеячаў айчыннага нацыянальнага руху ХХ стагоддзя, знакамітых братоў-адраджэнцаў.

Для сучаснага літаратурнага працэсу і айчыннай навукі постаці Максіма і Гаўрылы Гарэцкіх знакавыя. Не згасае цікавасць навукоўцаў да іх дзейнасці: штогод пашыраецца тэматычнае кола даследаванняў у галіне гарэцказнаўства.

У межах канферэнцыі руплівы даследчык спадчыны сям'і Гарэцкіх Міхась Мушынін абгрунтаваў неабходнасць стварэння серыі «Гісторыя дынастыі слаўных беларускіх дзеячаў культуры і навукі» і выдання ў ёй гісторыі сям'і Гарэцкіх. Акрамя Гаўрылы і Максіма, значны след у айчыннай навукі і культуры пакінулі і іншыя прадстаўнікі роду: Радзём Гаўрылавіч, Ефрасінья Міхайлаўна, Леаніла Усцінаўна, Галіна Максімаўна, Леанід Максімавіч, Усяслаў Гаўрылавіч.

Вывучэнне творчасці Максіма Гарэцкага ўключана школьную праграму. Кацярына Ермаковіч, Ірына Гоўдзіч і Марына Рак прапанавалі свае распрацоўкі правядзення ўрокаў у дапамому настаўнікам: літаратурныя гульні, схемы, сінхраністычныя табліцы, табліцы-

планы, тэмы для абмеркаванняў. Даследчыкі прапанавалі аспекты мастацкай прозы пісьменніка, асаблівасці спалучэння рыс розных плыняў, наратыўную стратэгію. Навукоўцаў цікавілі погляды тэарэтыка і аналітыка М. Гарэцкага, выкладзеныя ім у «Гісторыі беларускай літаратуры» — адным з першых і самых грунтоўных падручнікаў па айчынным літаратуразнаўстве.

Містыфікацыяй, звязанай з імёнамі Максіма Гарэцкага і Ігнага Канчэўскага, зацікавілася Вольга Губская. Яна Курэева звярнула да этнаграфічнай спадчыны беларусаў у цыкле апаўданаў М. Гарэцкага «Сібірскія абразкі». Цікавы артыкул Ліліі Леські, у якім яна аналізуе эсхаталагічныя матывы ў творчасці М. Гарэцкага, праблему веры. Грунтоўна прааналізаваў выданні спадчыны М. Гарэцкага Генадзь Кажамякі.

Жыццё і дзейнасць Гарэцкіх паўплывала на становленне і творчасць іншых пісьменнікаў, натхняла іх сваім прыкладам трываласці, мужнасці, самаахвярнага служэння Бацькаўшчыне. Алесь Мойскі даследаваў

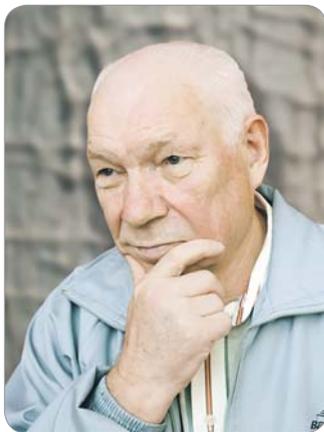
агульныя сюжэты ў творах Максіма Гарэцкага і Максіма Танка, а Наталля Заяц — вершы Васіля Зуёнка, прысвечаныя Максіму, Гаўрыле і Радзіму Гарэцкім.

Вельмі важным падаецца тое, што некаторыя акцэнтавалі ўвагу не толькі на значэнні М. Гарэцкага для Беларусі, але і пачалі ўводзіць творы пісьменніка ў сусветны літаратурны працэс. Так, Таццяна Супранкова даследавала матывы фаўсціяны ў малой прозе М. Гарэцкага, паказала, што лучыць яго творы з паэмай знакамітага Ё. Гётэ.

Падчас навуковых чытанняў прагучалі прапановы: распачаць падрыхтоўку фундаментальнага выдання Збору твораў М. Гарэцкага; распрацаваць папулярныя турыстычныя мар-

шруты па мясцінах, звязаных з жыццём і творчасцю пісьменніка з наведваннем Літаратурнага музея на яго радзіме. Усё гэта набывае асаблівую значнасць для папулярнага імя Максіма Гарэцкага ў год святкавання яго 125-га юбілею.

Таццяна БУДОВІЧ-БАРАДУЛЯ

НА РОДНАЙ ЗЯМЛІ — І НЯМІЛАСЦЬ МІЛЕЙ...

Спявай, крычы, як клекачы!
Хоць бедны двор
Не стаў багаты —
Душу жывую прылучыў.

Яна ж, душа гэта, драмала,
Ды спудна ўсхліпвала пасля,
Калі ўжо чула,
Як стагнала,
З калыскай хату калыхала
Пад грукат выбухаў
Зямля.

Калі ў акончыку з братамі
Шукала сховы ад бяды:
За што вайна ў ім, як у яме,
Іх пахаваць магла тады?..

Гляджу з парога на буслянку —
Там бусляняты падраслі...
Няўжо буслы зімовым ранкам
Мяне калісьці прыняслі?

Што гэта казка — я ўжо знаю,
Чаму ж тады яна са мной?
Чаму ж тады душой світаю,
Як іх убачу над сабой?

Што пражыта, прайшло — не вярнуць.
І вяртаць іх, напэўна, не трэба.
Лепей майскага ветру ўдыхнуць,
Прычасіцца дажджынкаю з неба.

Лепш прайсці па зялёнай траве,
Абламаўшы чаромхі галінку, —
І ўсё ўміг ажыве, пазаве
На раднейшую ў свеце сцяжынку.

У куток, дзе маленства прайшло,
Быў парог і сустрэч, і расстанняў,
Дзе, напэўна, не згасла святло
Тых акон,
Тых вачэй,
Тых світанняў.

Дзе, як ружы, заранкі цвілі
Над шатрамі дубоў-чарадзеяў,
Каб, як сёстры, у згодзе жылі
Твайго лёсу
Любоў і надзея.

Што любоў ёсць — я зведаў яе,
І, здаецца, з гадамі не згасла,
Ды ўсё ж той мне любові не стае,
Што з матуляю згасла заўчасна.

Вось яе я хацеў бы вярнуць
Не на дзень, на хвіліну б якую,
Каб ізноў, бы ў маленстве, адчуць
Дотык рук,
А не боль,
З чым вякую.

Хоць яе, як тады, не заву,
Ды чаму боль не сціх, праступае,
Чым далей я на свеце жыву,
Тым яе мне ўсё больш не хапае?

Як зразумець мне:
Свет мой падзяліўся,
Няма таго ўжо,
У якім я жыў,
Што ў хвалях шторму
Не ўтрываў, разбіўся, —
Збірай абломкі,
З іх плыты вяжы:
Калі ты ў сіле, можна ўратавацца.

Як зразумець мне:
Апынуўся ў свеце,
Які мяне ў абдоймы не прымаў,
Прынёс і страх мне,
І халодны вецер,
Які даверу мачты паламаў.
Як ратавальны круг,
Няпэўнасць кінуў —
Хапайся, боўтайся,
Тапі, крушы.
Каб мякка ўпасці,
Падсцілай мякіну,
Каб выплыць,
Плыт з абломкаў душы вяжы.
А як вязаць, калі яны — жывыя?

Даверся хватцы бізнесу злачыннай,
Што ў хцівасць кідае,
Нібыта ў вір,
Развееўшы салодкі дым айчыны
Туманам горкім
З прысмакам крыві, —
Вучыў даляр,
Рвачы-хапугі вучаць.

Што ўдасца выплыць —
Вера не пагасла:
Яна ў тапельца цепліца ў грудзях,
Пакуль мільгае ў зрэнках
Неба ясна,
Пакуль зрабіць апошні можна ўзмах.
Каб не надзея, як жылося б людзям?

Я зразумеў,
Што з намі адбываецца,
Што плыт з абломкаў,
Як ты ні вяжы,
Не прыплывае ў шторм,
А прыбіваецца,
Да берага,
Які не свой —
Чужы.

На роднай зямлі...

Ці распач з тугой,
Ці слязінкі з вачэй

Хусцінку гаркоты павяжуць, —
На роднай зямлі,
Дзе б ні жыў ты,
Хутчэй
Іх кожны спагадна заўважыць.

На роднай зямлі —
І няміласць мілей,
Душа, як вуглі, не астыне,
Праменьчык —
адзіны —
Сагрэе цяплей,
Чым сонца —
усё —
На чужыне.

Ялінку выкінулі за адрыну.
Яна ляжыць ва ўладзе ціхіх дум.

У. Караткевіч

Адвірала свята,
Пуста ў шклянках.
Лоб хмурыць горад —
Лішняга глынуў.
Імчаць грузавікі за горад зранку,
Вывозяцца ялінкі —
Баль мінуў.

Дзе іх уборы срэбна-залатыя?
Дзе іх краса, што цешыла святлом?
Абскубленья,
Змэнчана-сухія,
У кузавах трасуцца галышом.

Ім не пачуць
Ні музыкі, ні смеху,
Агнёў не убачыць мройна-трапяткіх:
Як тых красуняў,
Што прынеслі ўцеху,
Цяпер грузавікі вывозяць іх.

Здавалася,
Красунямі звякуюць —
Ад слоў пшчоты не магі заснуць.
Цяпер жа з вечарын —
Куды якую —
Нацешаныя, з горада вяжуць.

Выходзіць,
Шчасцю радавацца рана,
Калі прыбрана «дожджыкам» каса?
Выходзіць,
У надман усё прыбрана —
І свята,
І пшчота,
І краса?

Сякерай душы характава не лечаць...
Вяжуць ялінкі —
Адгрымеў іх туш...
Зноў будуць святы,
Колькі зноў скалечаць
Такіх цнатлівых і зялёных душы?

Абуты ходзіш,
Ходзіш босы —
У нетры любасць не хавай.
Плыві ў прасяга,
Ляці ў нябёсы,
Адно —

Зямлю не забывай.
Не забывай зямнога дзіва,
Калоссям кланяйся, лясам.
Зямля для ўзлёту нарадзіла,
А як лятаць —
Вучыся сам.

Любіце жыццё — не на словах,
Любіце жыццё шчырэй.
І болей усмешак вясновых,
І сэра сваё —
Шчырэй!

Ідзіце,
Здзіўляйцеся,
Плачце,
Але не ад крыўды сваёй:
Сумленню —
Надзейнейшай маце —
Даверцеся, станьце радней!

Любіце жыццё — не на словах:
Яго не змацуеш падчас
Ні квеценню слоў адмысловых,
Ні шчырасцю —
Напаказ!

Гляджу з парога на буслянку —
Там бусляняты падраслі...
Няўжо буслы зімовым ранкам
Мяне калісьці прыняслі?

Гляджу на іх, сабой дзівосных,
Як дзетак ставяць на крыло.
А мо ўсё — выдумка дарослых,
А мо ўсё — так яно было:
Мяне праз комін ш-шух у хату —

З цыкла
«НА СВЯТЫ ГОД БАГАТЫ»

Паліне Грынчанцы з удзячнасцю

Пад каляднай зоркай

Пад Каляднай зоркай
нават у завеі
не бывае золка —
зорка ўсіх нас грэе.

Шчодрым надвячоркам
з неба заміргае.

Пад Каляднай зоркай
свята сустракаем.

Вось дык дзіва!

Бачыў дзіва я та-ко-е!
Вам казаць ці не казаць?
З калядоўшчыцай казою
воўк ішоў калядаваць.

Выглядаў воўк кавалерам,
і каза — каля яго.
Можа б, я і не паверыў,
каб не бачыў сам таго.

Ні дарослым, ні малечы
з тropsу ўжо мяне не збіць:
У святы калядны вечар
имат дзівосаў можа быць.

Звечара на піліпаўку

Стынуць травы лугавыя,
і, нябачныя нікім,
на Піліпаўку завьіноць
за ваколіцай ваўкі.

А завяе ім падвые,
далучыўшы голас свой
так, што травы лугавыя
ў снег залезуць з галавой.

І няважна ўжо, дарэчы,
у абставінах такіх,
хто мацней у гэты вечар
вые:
сцюжа ці ваўкі?

Вадохрышча

На Вадохрышча ваду я
у царкву іду свяціць,
і марозу з ветрадуем
мой настрой не астудзіць,

бо мароз траскуча-звонкі
не палохае мяне...

Хто са мной нырне ў палонку
ці за мною ўслед нырне?

На стрэчанне

Калі зіма з вясной сустранецца —
зіму нішто не ўберажэ.
Ў прыродзе имат што
пераменіцца —
і стане да вясны бліжэй.

Няхай зіма закасавурыцца
і можа снегам сытануць,
ды ўжо вясна ідзе па вуліцы —
і лашчыць сонейка вясну.

Фота: БелТА.

Наву
М
ГАЛЬПЯРОВІЧ

Максімка

Кажуць, што кожны чалавек вельмі любіць тую пару года, калі ён нарадзіўся. Не ведаю, так гэта ці не, але я заўсёды вельмі любіў зіму, бо нарадзіўся аkurat на стары Новы год — чатырнаццатага студзеня.

З дзяцінства памятаю гэты пах сціплай елчкі, якую бацька прыносіў з лесу на Новы год. У нас яна стаяла аж да майго дня нараджэння, і я дужа ганарыўся, што ўжо ва ўсіх маіх сяброў ёлкі павыкідвалі, а ў нас дома яна стаяла, — упрыгожаная самаробнымі кардоннымі цацкамі, якія мы за месяц да свята пачыналі выразаць і размаўлёваць з малодшай сястрой. На ёлку мы вешалі таксама шакаладныя цукеркі з навагодніх падарункаў, якія нам выдавалі на школьных ранішніках, было і некалькі шкляных цацак, купленых у магазіне, якія мы потым беражна захоўвалі ў фанернай скрыні з-пад палкі.

Такім чынам, святкаванне Новага года ў мяне зацягвалася аж на два тыдні. У наш час стары Новы год мала хто адзначае, таму мой дзень нараджэння набывае нейкае незвычайнае, амаль сакральнае значэнне.

Гэтым днём я з заміраннем сэрца чакаў падарункаў. І зазвычай гэта былі кнігі. Тага навучыў мяне чытаць, калі мне было пяць гадоў, таму чытанне я ўспрымаў як самую вялікую асалоду.

Ведаючы гэта, на мой святочны дзень мама заўсёды купляла новую кніжку. Гэта была для нас вялікая раскоша, бо жылі мы сціпла, кніжных шафаў, як у мяне сёння, не было, а на невяліччай этажэрцы вольна месцілася ўся мая сціплая бібліятэка.

Потым, ужо будучы школьнікам, я запрашаў да нас на чатырнаццатага студзеня сяброў-аднакласнікаў і чакаў, якія ж кніжкі яны мне падораць.

Увогуле, чаканне студзеня да гэтага часу для мяне напоўнена таемным містычным сэнсам. Нездарма, напэўна, менавіта на навагоднія святы адбываліся са мной незвычайныя прыгоды і знакавыя сустрэчы. Менавіта на Новы год я пазнаёміўся з маёй будучай жонкай, менавіта праз пару гадоў на свой дзень нараджэння зрабіў ёй прапанову.

У навагоднюю ноч я вытрымаў жорсткую бойку з вулічнымі хуліганамі і не даў сябе перамагчы, на Новы год я заблукаў у падарожжы да сябра, пераблытаўшы Гарадзею з Гарадзішчам, і праз зімовую марозную ноч аж пад самую раніцу дабраўся выпадковым транспартам да вёскі Вялікая Вужанка, ледзь знайшоўшы хату не знаёмых дагэтуль мне гаспадароў.

«Але пры чым тут Максімка?» — запытаецца вы. А імя гэта таксама з разраду тых незвычайных і таемных падзей студзеня.

Мне спаўнялася сем гадоў. Прачнуўшыся чатырнаццатага з салодкім прадчуваннем свята, я ўбачыў на этажэрцы пад ёлкай новую, доволі тоўстую, у цвёрдай вокладцы кніжку. Гэта былі «Марскія апавяданні» Станюковіча. Мора, матросы, юнгі — усё гэта было для мяне нібы ружовы прыгожы туман, нібы чароўнае неведзанае мроіва...

Падобнае пачуццё напаткала мяне праз шмат гадоў, калі я чытаў Караткевіча, яго «Чазенію», «Каласы», яго апавяданне «Сіняя-сіняя»...

А тады асабліва ўразіла мяне гісторыя чарнакурага хлопчыка, якога падобралі ў моры матросы і назвалі Максімкам. Хлопчыка прытулілі, выгадавалі, а адзін з матросаў стаў яму практычна бацькам.

Я так перажываў, так радаваўся за арапчонка, што слёзы наварочваліся на вочы.

— Ну, спадабалася кніжка, сыноч? — праз пэўны час запыталася мама.

— Вельмі! — з імпэтам адказаў я, — асабліва пра Максімку.

Гэты ішлі, мая хатняя бібліятэка напаўнялася новымі кнігамі, зачытаная і патрапаная «Марскія апавяданні» недзе загубіліся ў сяброў, якім я не раз даваў гэтую кніжку чытаць, а потым і зусім неяк адляглі на дальнюю паліцу ў сховах памяці.

Імя «Максім» у мяне з юнацтва трывала асацыявалася з імем майго ўлюбёнага паэта Максіма Багдановіча, і калі ў нашай сям'і нарадзіўся хлопчык, мы вырашылі назваць яго ў гонар славутага творцы.

Мама да таго часу вельмі цяжка хварэла. Інфаркт, затым інсульт прыкавалі яе да ложка.

Ідучы з роддома, я з тэлефона-аўтамата патэлефанаваў да бацькоў і папрасіў бацьку паднесці трубку маме.

— Мама, з унукам цябе! Хлопчык! Чатыры чатыры-ста!

— Добра, сыноч, віншую, як будзеце называць? — слабым голасам адзвалася матуля, — і, не дачакаўшыся адказу, загаварыла зноў:

— Ты памятаеш кніжку, якую я табе некалі падарыла? Ты так любіў тады гісторыю пра хлопчыка Максімку. Максімка — харошае імя, сыноч. Мне яно заўсёды падабалася. Думала, народзіцца ў цябе сын, назаві Максімкам.

У мяне сціснулася сэрца і перасела ў горле так, што не мог вымавіць слова.

Неўзабаве мамы не стала. А мой Максімка, названы ў гонар Багдановіча, і па такім нечаканым жаданні паціраючай мамы, рос і ператварыўся ў высокага мажнага барадатага Максіма, бацьку майго любімага ўнука Максіма.

Ды зусім нядаўна разглядаючы новыя выданні ў кнігарні, я раптам натрапіў на шыкоўна выдадзеныя «Марскія апавяданні». Прышоўшы дадому, адкрыў знаёмае з дзяцінства апавяданне і стаў чытаць.

І нібыта не было за плячыма столькі пражытых гадоў, столькі страт і здзяйсненняў, столькі радасцяў і трывог. Быў толькі хлопчык, якому любая дарагая матуля прынесла кнігу, якую так салодка і хораша чытаць.

Доўга потым сядзеў з мокрымі ад слёз вачыма, і ў памяці паўставалі карціны пражытых гадоў, і дзіўная шчымлівая любоў да героя падоранай мамай кнігі, якая так паяднала ўзаемнай любоўю мяне і маю родную сям'ю.

«Перамагчы сапраўднасць»,

або Круг добра і надзеі

Я чалавек хутчэй гарадскі, чым вясковы, хаця вырас у зусім вясковай хаце ў прыгарадным пасёлку, які аддзяляў ад уласна гарадской вуліцы невялікі завулак даўжынёй, бадай, менш за кіламетр.

У саўгаснай кватэры было як у звычайнай сельскай хаце: у пярэднім пакоі стаяла вялікая руская печка з плітой, на якой у чыгунках варыліся баршчы і кіслая капуста, смажылася яечня і пякліся бліны, а ў самой печы бабуля ставіла тушыць бульбу, смачнейшай за якую я, бадай, нічога ў жыцці не еў. Хіба толькі бульбяную бабку з карычневай скарыначкай, прыпраўленую курнымі ці гусіным салам.

А па святках мама дабаўляла ў гаршчок з бульбай курную шыйку, набітую мукой, і калі ўвечары даставала гэтае смакаццё з печы, я чакаў, каму ж застанеца разам з прагушанай аж да празрыстасці бульбай гэтая поўная цудоўнага смаку шыйка. Але мама любіла дзяліць яе нам з сястрой па справядлівасці, і мы проста ласаваліся гэтым няхітрым, але такім цудоўным ласункам.

Але горад цягнуў мяне больш. Ды гэта ж быў не проста горад, а Полацк. Яшчэ не ведаючы пра яго слаўную гісторыю і велічнае мінулае, я адчуваў, што гэта незвычайнае месца. І велічная Сафія на беразе паўнаводнай тады яшчэ Дзвіны, і маленькая цэркаўка Спаса, да якой ад майго пасёлка праз поле хады было хвілін дзесяць, увайшлі ў мяне і захапілі нейкай незвычайнай сілай, што я не мог ужо ўявіць свайго жыцця без гэтых краявідаў, без гэтых вулак з драўлянымі дамамі і вячэстымі дубамі, паўразбуранымі мурамі і таемнымі таямнічымі хадамі пад зямлёй.

У суседзях па пасёлку былі хлеўчукі, у якіх яны трымалі курэй ды свіней, і на пачатку зімы то тут, то там па выхадных пахла салодкім дымам і свежым мясам: ішла так званая пагалоўшчына, калі білі вепрукоў, спраўлялі вясельныя бяды са свежанінай, застольнымі песнямі, а то і бойкамі, калі мужыкі нападлітку імкнуліся высвятляць паміж сабой адносіны.

З цягам часу гаспадароў з жыўнасцю станавілася менш, ды і мы пераехалі бліжэй да гарадскога жыцця: новая кватэра была ўжо не ў завулку, а на вуліцы Фрунзэ, якая цяпер носіць назву Ефрасіні Полацкай.

У кватэры ўжо быў водаправод, з цягам часу з'явілася паравое ацяпленне, печку памянчалі на газавую пліту, і ўсё менш стала згадвацца тое наша паўвясковае жыццё з натуральнай гаспадаркай і сельскімі клопатамі.

Я працаваў на заводзе ў цэнтральнай частцы горада, карпусы якога стаялі непадалёк ад моста праз Заходнюю Дзвіну, па выхадных прападаў у чыталцы нашай гарадской бібліятэкі, а па вечарах з сябрамі гуляў па мясцовым «Брадвэй» (цэнтральнай вуліцы Карла Маркса) і хадзіў на мясцовую танцпляцоўку.

Я захапляўся вершамі Вазнясенскага, прозай Аксёнава і Гладзіліна, гартуў зборнікі Барадуліна і Вяцінскага, а Караткевіч і Быкаў былі для мяне ўжо крыху пазней.

Мой сябрук, будучы выбітны мастак, прыцягнуў мяне да любавання работамі Пітэра Брэйгеля і Мадэльяні, музыкі Вівальдзі і Баха.

І тое, што літаратура, асабліва наша, беларуская, настальгічна пісала пра росныя сцяжыны і басаногае дзяцінства, пра адвечныя хлеббаробскія клопаты, мяне не надта хвалявала.

Нават пазней, калі стаў працаваць у «раёнцы» і сельскае жыццё стала бліжэйшым, на літаратурныя густы гэта амаль не паўплывала.

Я ўжо і сам пачаў патроху пісаць і друкавацца, наведваў літаб'яднанне ў газеце і марыў пра сур'ёзныя публікацыі і кнігі.

Таму любы прыезд у горад пісьменнікаў са сталіцы выклікаў надзвычайную цікавасць і хваляванне.

Аднойчы наш намеснік рэдактара Герман Кірылаў паведаміў, што да нас мае прыехаць Міхась Стральцоў. Дакладней, не зусім да нас, а на шэраг выступленняў па бюро прапаганды.

Творцы старэйшага пакалення ведаюць, што гэта быў легальны спосаб не проста выступіць у калектывах, а і зарабіць капейчыну ад гэтых выступаў.

Я ўжо ведаў і чуў пра Стральцова, чытаў яго сімпатычныя першыя апавяданні, і калі Герман сказаў, што можа пазнаёміць мяне са сваім аднакурснікам, з цікавасцю настроіўся на будучую сустрэчу.

«Трэба нешта перачытаць для знаёмства», — падумаў я і пайшоў у бібліятэку.

Так прыйшло да мяне апавяданне «Смаленне вепрука».

Я і сёння не раз перачытваю гэты твор, каб адчуць тое высокае хваляванне душы, тую асалоду ад прыгажосці нашага слова, той водар дзяцінства і маладосці, тую настальгію па стэрчаным і незваротным. Думаю, што гэты твор мог бы ўпрыгожыць літаратуру любога народа, належаць усёй сусветнай літаратуры. Хто яшчэ можа так напісаць пра звычайнае, жыццёвае, якое становіцца высокім і агульначалавечым:

«Расказаць трэба было пра юнака, які безразважна і смела рынуўся ў жыццё і не ашчаджаў сябе, шчыра беручы ад людзей і гэтак жа шчыра аддаючы ім сваё. Ды і што тут было ашчаджаць ці шкадаваць! Яму здавалася, што не можа быць на свеце чалавека, які, уведаўшы, не палюбіў бы яго: ну хаця б за гэтую ягоную прагу спагады і ласкі для сябе і для ўсіх! Толькі часам, у шумлівым разгары ягонай з людзьмі злагады і любові, нечакана задумлівым рабіўся ягоны пагляд, і здавалася тады, што цішыня, высокая і сцярожная, вырастала за ім, і адчуванне было такое, нібыта нехта ў яго стаяў за спінай...»

Такой прозы я яшчэ не чытаў! Гэта цяпер паявіліся розныя эсэ, жанры нон-фікшн, тады для беларускай літаратуры гэта было сапраўднае наватарства.

З гэтым пачуццём прасветленасці і захаплення ішоў я назаўтра ўвечары ў нашу гасцініцу на сустрэчу са Стральцовым. Мы загадзя дамовіліся з Германам не прапапоўваць Стральцова вышпіль. Праўда, на ўсялякі выпадак пляшку гарэлкі захапілі.

У нумары Стральцоў быў адзін. Разам з ім быў паэт, які таксама прыехаў на выступленні. Начным цягніком яны павінны былі ад'язджаць назад у Мінск.

Размова спачатку не надта клеілася. Стральцоў глядаў стомленым. Гаварыў неахвотна. Твар яго быў бледна-шэры, вочы былі нібыта патухлыя. Але па рэдкіх рэпліках адчувалася нейкая стоеная сіла, нейкае разумовае супрацьстаянне банальнай бязладнай гутарцы.

Крыху ажывіўся Міхась Лявонавіч, калі пачаў расказаць пра маскоўскія сустрэчы на кватэры ў Шукшына. Шкадаваў, што не ўсё засталося ў памяці, бо гаворка была гарачай і «на градусе».

Пасля гэтых слоў ён паклікаў мяне ў калідор і там пачаў гаварыць:

— Можна, схадзіў бы за пляшкай віна? Вось грошы, — ён палез у кішэнь. — Крыху перад дарогай можна?

Я разгубіўся. Сіл адмовіць не было. Прызнаўся, што ў нас ёсць што з сабой.

Герман і напарнік Стральцова сустрэлі нас насцярожана.

— Мікола, мне крыху можна? У хлопцаў, аказваецца, ёсць з сабой, — прамовіў Стральцоў.

Той моўчкі хітнуў галавой.

Вы бачылі, як у сучасным кіно чорна-белы колер раптам расквечваецца рознымі маляўнічым адценнямі? Так і ў Міхася Лявонавіча ажываў твар.

Прызноюся, я не часта бачыў і чуў такіх бліскучых адукаваных суразмоўцаў! Стральцоў перасыпаў свае апаведы цытатамі — цэлымі кавалкамі вершаў Забалоцкага, Пастэрнака, Таркоўскага, Акуджавы, свайго сябра Барадуліна...

Неўпрыкмет наступіў час ісці на вакзал. Не, мы больш не бралі чаркі. Хоць і адчувалася, што Міхась Лявонавіч не адмовіўся б, але ён трымаў форму. Цяпер больш гаварыў ён. Шкадую, што не мог занатаваць гэтыя яго бліскучыя прамовы. Пра ролю пісьменніка ў жыцці, пра праўду і вымысел, пра сумленнасць і здраду...

Я адчуваў нават лёгкае кружэнне ў галаве не ад выпітага, ад гэтага фантана думак і натхнення.

На вакзальным пероне ішоў мокры снег, і ў святле ліхтароў ён нагадваў кружлянне нейкіх мікраскапічных казачных птушак.

— Ну, хлопцы, бывайце! Дзякуй за сустрэчу, за бяседу. Полацк — цудоўны горад! — сказаў на развітанне паэт.

Так, паэт, хоць я тады вершаў Стральцова яшчэ не чытаў. Друкаваць іх ён пачаў значна пазней. Але перад намі быў сапраўдны паэт — натхнёны, рамантычны, узнёслы. Такім ён і застаўся ў маёй памяці.

Дома, нягледзячы на позні час, я ўзяў у рукі прынесены з бібліятэкі кнігу і прачытаў заключныя словы з твора, што палюбіўся:

«Ёсць, на жаль, рэчы, непадуладныя нам, але ж ёсць і суцяшэнне, ёсць і надзея. У таго, хто бярэ ў рукі пярэ, надзея ёсць таксама. О, паэт таго ж бывае яшчэ крыху забавонным. Наіўны, ён хоча перамагчы сапраўднасць, ён хоча верыць: я засцярога ад бяды — бо сказаў. Добра і надзея тут накрэслілі свой круг».

Восень цывілізацыі?..

(Памяці Мікалая Ігнатавіча Крукоўскага)

«Здзіўленне — першы крок да разумення. Гэта — сфера інтэлектуала, яго спорт, яго ўцеха. Яму належыць здольнасць глядзець на свет шырока расплюшчанымі вачыма. Усё ў свеце незвычайна і дзівосна для шырока расплюшчаных вачэй...»

«Паўстанне мас» Артэга-і-Гасета

I

Увесь час я спазняўся ў жыцці. Чаму? Таму што быў няўважлівы, неадукаваны, нявыхаваны. Маю ўвагу адводзілі ад сапраўднага жыцця мноства вялікіх і маленкіх, дробных і другасных рэчаў, з'яў, хобі. Я не меў уласных ведаў, тутэйшых тлумачэнняў, тэорый, версій, варыянтаў, сэнсу існавання. Таму напачатку хацеў асэнсавань мэтазгоднасць сваіх жыццёвых крокаў.

Тыя ж, хто крочылі па жыцці без мэты, разумення сэнсу тых ці іншых крокаў, часта заходзілі ў жыццёвыя тупікі, асабліва калі ішлі шырокай дарогай задавальнення, спакусы і матэрыяльнай радасці. Чаму? Таму што грамадства прапаноўвала і рэкламавала жыццёвыя стандарты, дзе матэрыялізм і гераізм, часта бяздумны, былі адной з найвышэйшых катэгорый жыцця.

Такім чынам, я марудзіў таму, што шукаў адказы і задаваў пытанні, рабіў тое, што павінна было рабіць грамадства, выконваў іхнюю працу і таму, канечне, спазняўся ў хадзе па жыцці.

У свой час я сфарміраваў светапогляд, у якім існавала «Боская Прастора» — гэта вёска, прырода, поры года, гэта, сенажаць, лес, зорнае неба, дзяўчына... я адчуваў у гэтай прасторы нейкую таямнічасць, мудрасць, веліч, веды, сэнс, прыгажосць... і яшчэ шмат чаго невядомага і значнага...

Акрамя таго, я вызначыў яшчэ і свет «Гарадской Цывілізацыі», якая ўладарыла на зямной кулі і ў большасці ўжо страціла сувязь з «Боскай Прасторай» і таму часта паводзіла ў гэтай прасторы і ў жыцці як дзікуны. «Дзікуны», «дзікія людзі» іншы раз сядзелі ў важных кабінетах, у кабінетах легкавікоў, яны былі паўсюль: сярод простых людзей і сярод адукаваных, усе яны вызначаліся нейкай бясконцай прагай да матэрыяльных даброт, «Боская Прастора» была для іх усяго толькі кузняй, майстэрняй.

Гэтая канцэпцыя была для ўласнага карыстання, і таму, калі я прачытаў невялічкі артыкул М. І. Крукоўскага ў зборніку «Праблемы гуманітарнай бяспекі Беларусі», быў вельмі ўражаны, здзіўлены і моцна ўзрадаваны. Ягоны артыкул «Інфармацыя і яе месца ў сістэме гуманітарнай культуры», хоць у зборніку было шмат іншых цікавых тэкстаў, адказаў на некалькі фундаментальных светапоглядных пытанняў, заклаў філасофскі падмурак пад мае ранейшыя аматарскія гледзішчы.

Зачараваны, я чытаў матэматычна акрэсленыя, ясныя і трапныя думкі нашага еўрапейскага філосафа. «...для панаваўшага тады ў савецкай навукі “дыямата” самым цяжкім былі тры пытанні: у чым заключаецца прырода кібернетыкі? Як растлумачыць паходжанне жыцця? Што такое інфармацыя?»

Між тым больш чым 50 год назад Клод Шэнан адзначыў, што паняцце “інфармацыя” ў гэткай жа ступені значнае для фізікі, як і фундаментальныя катэгорыі “масы і энергіі”.

«Інфармацыя» — носьбіт «значэння» і «сэнсу». ...«У плане філасофіі “інфармацыя”, адразу ж як пэўны сэнс і пэўнае значэнне, уступае ў субардынацыйныя адносіны з катэгорыяй “ідэальнага” на больш канкрэтных яе ўзроўнях. Такім чынам, “інфармацыя” як лагічная прадстаўніца “ідэальнага” фактычна аказваецца тоеснай паняццю “структура”. Як тое бліскуча даказана эстонскім філосафам Рэбанэ. Такім чынам, інфармацыя знаходзіцца ў структуры прасторы».

«Пры такім васьмі філасофскім рэалізме, які за катэгорыю быцця-рэчаіснасці бярэ толькі адзінства ідэальнага і матэрыяльнага ў іх дыялектычна супярэчлівым рухавым адзінстве...»

Геніяльна! Як ідэаліст ад прыроды і выхавання, я адразу атрымаў трапны матэматычны адказ на мае шматлікія жыццёвыя пытанні.

У далейшых працах Мікалая Ігнатавіча я прачытаў таксама вельмі важкія і фундаментальныя звесткі пра «ідэальнае». «“Прыгажосць” — гэта эталон “дасканаласці” і гармоніі. “Дасканаласць” заўсёды рана ці позна перамагае і выжывае. “Узнёслае”, калі знаходзіцца ў гармоніі з матэрыяльным, гэта фаза росту і дабрабыту. Калі “ўзнёслае” пераўзыходзіць “матэрыяльнае”, то гэта прыводзіць да трагічнага, а калі “матэрыяльнае” валадарыць над “ўзнёслым”, то гэтакі стан вядзе да зняпадзі і гібелі».

Хацелася закрычаць «Эўрыка», схопіць уласны АК і, выскачыўшы на вуліцу, агучыць свой стан узрушанасці аўтаматнай чаргой у начное неба сталіцы.

Як зачараваны, я чытаў думкі і меркаванні філосафа. «Кожная рэч як прадмет матэрыяльнай культуры, будучы вынікам свядомай чалавечай дзейнасці, нясе ў сабе разам з матэрыяльным рэчывам і пэўную ідэю, згустак інфармацыі. Таксама і кожная ідэя як элемент

культуры духоўнай рэалізацыя з дапамогаю мовы, якую яшчэ Маркс лічыў матэрыялізаванай формай існавання свядомасці. Больш за тое, згодна з выразам французскага культуролога Фуко, словы і рэчы ўвогуле з’яўляюцца носьбітамі духоўнай і матэрыяльнай культуры. Паколькі ж мова можа быць толькі нацыянальнай...»

Казаць пра філосафа Крукоўскага складана, таму што ён сам гаворыць у сваіх кніжках, артыкулах і манаграфіях значна больш пераканаўча і сістэмна.

«У глабальным, агульначалавечым маштабе наступае, гаворачы словамі Шпенглера, **восень**. Але, як даказвае славуці заходні філосаф К. Ясперс, працэс станаўлення чалавецтва як носьбіта сённяшняга агульначалавечай цывілізацыі распачынаўся ў так званы **асявы час** менавіта з узнікнення магутных сусветных рэлігій, якія і зрабілі чалавека чалавекам. А наколькі сусвет развіваецца цыклічна і “**вяртаецца вецер на кругі свае**” (Эклезіяст, 1-6), то ёсць у гэтым, як тое ні парадаксальна, аптымістычная надзея на чарговае адраджэнне чалавецтва. І тым большая надзея на наша нацыянальнае адраджэнне і беларускую ідэю, надзея з апорай на веру ў Бога як абсалютны духоўны арыенцір і надзея ў сваю суверэнную, незалежную дзяржаву і ў няменшай ступені ў саміх сябе».

II

Пяцітомны збор твораў М. І. Крукоўскага выйшаў дзякуючы прыхільнікам і фундатарам творчасці філосафа — яго дачцэ Вользе, пісьменніку і каардынатару праекта Васілю Якавенку, члену-карэспандэнту Акадэміі Навук Беларусі Л. Ф. Еўменаву, доктару філасофскіх навук А. С. Лапцёнку, пісьменніку і доктару паліталогіі А. В. Астапенку, прафесару А. В. Рагулі. Выданне ажыццявілася пры падтрымцы навукоўцаў з Расіі: доктара філасофскіх навук В. Г. Пушкіна з Санкт-Пецярбурга і ніжагародцаў дактароў філасофскіх навук Н. Н. Александрова, Л. А. Зелянова, Т. В. Зыр’янава. У пяці тамах надрукаваны «Логіка прыгажосці», «Кібернетика і законы прыгажосці», «Чалавек прыгожы» і «Філасофія культуры», «Бляск і трагедыя ідэалу», артыкулы і інтэрв’ю. Абапіраючыся на філасофскія працы перш за ўсё Г. В. Ф. Гегеля, Крукоўскі аб’яднаў іх з сучаснай тэорыяй сістэм генетыкі, кібернетыкі і семіётыкі. Створаная ім канцэпцыя не мае аналагаў у свеце і вельмі актуальная ў сучаснасці ў першую чаргу ў геапалітыцы, сферы міжнародных і міждзяржаўных адносін.

Па маім уласным меркаванні, цяперашні палітычны кірунак міжнароднай дзейнасці кіраўніцтва Беларусі надзіва адпавядае філасофскім канцэпцыям М. І. Крукоўскага. Вывучэнне і выкарыстанне філасофскай спадчыны Крукоўскага шырокімі коламі нашага грамадства, у першую чаргу моладзі, дазволіць нашай краіне і грамадству выйсці на перадавыя пазіцыі ў еўрапейскай гуманітарнай і культурнай сферы, пазбавіцца ад чорнабелага ўспрымання рэчаіснасці, зразумець дыялектыку ідэальнага і матэрыяльнага, адчуць і зразумець, што мы, жыхары зямной кулі, — адна вялікая сям’я, павінны берагчы і шанаваць свой агульны дом — планету Зямля.

Кастусь ТРАВЕНЬ

ПАЭТЫЧНЫМІ ВУЛКАМІ СТАЛІЦЫ

3 Бум-Бам-Літа!

Юбілею беларускай сталіцы была прысвечана вялікая колькасць выданняў: навуковых, папулярных, ілюстрацыйна-мастацкіх... Адгукнуліся паэтычнымі радкамі на гэтую дату і тыя, чый лёс непаруўна звязаны з Мінскам. З шэрагу такіх прысвячэнняў роднаму гораду — зборнік хоку «Сілуэты Мінска» Вадзіма Яра (доктара філасофскіх навук, прафесара, культуролога Вадзіма Салеева), што выйшаў у культурна-асветнай установе «Літаратурны свет».

Хоку папярэднічае грунтоўная аўтарская прадмова, у якой тлумачацца і крыніцы натхнення, і прычыны асаблівай прывязанасці да сталіцы, а для менш дасведчаных мінчукоў — разгорнутая гістарычная даведка. Лаканічныя паэтычныя радкі ў атачэнні адметных графічных ілюстрацый З. Зайко, на якіх кожны з нас пазнае мінскія вуліцы і завулкі, найбольш значныя будынкі і зусім непрыкметныя алеі ў парках...

Город в середине Европы,
Открытый всем ветрам
С Севера на Юг,
с Запада на Восток, —

такім бачыць Вадзім Яр сталіцу і прапаноўвае чытачу своеасаблівую віртуальную прагулку: ад Чырвонага касцёла да Нямігі, ад Аляксандраўскага сквера да плошчы Перамогі... Гэта не падобна да экскурсіі, падчас якой агучваюцца важныя падзеі і даты. Не, аўтар раскрывае патаемныя куткі свайго ўнутранага «Мінска», які аднаўляўся, сталеў і змяняўся на яго вачах, дзе «...с течением Немиги / сплывают века и... / целые сословья людей».

У трохрадкоўях з кнігі Мінск выглядае нібы асобнай выспай у беларускай гісторыі і адначасова — месцам дзеяння, дэкарацыяй і рэжысёрам жыццёвага шляху самога аўтара.

Наталля НАРУТОВІЧ

Людміла СІНЬКОВА

Конкурс «УРОКІ СУЧАСНАСЦІ»

Час падводзіць вынікі! На конкурс «Урокі сучаснасці» было даслана 75 работ, большасць з іх — па творах аўтараў, якія ствараюць па сёння.

Супрацоўнікі газеты былі надзвычай усцешаны, што цёплымі ліпеньскімі і спякотнымі жнівеньскімі днямі знайшліся настаўнікі, якія даведаліся пра конкурс і даслалі свае метадычныя распрацоўкі. Першыя работы неадкладна друкаваліся на старонках газеты. Найбольшая колькасць работ паступіла ў рэдакцыю ў лістападзе і снежні, з іх амаль палова — у другой палове снежня. Аб'ектыўна, многія цікавыя распрацоўкі, дасланыя ў апошнія дні 2017 года, засталіся не апублікаванымі. З гэтай прычыны рэдакцыя прыняла рашэнне **працягваць друкаваць лепшыя конкурсныя работы яшчэ на пачатку 2018 года.**

Першае месца займае метадычная распрацоўка настаўніцы з гарадскога пасёлка Мір Алы Бакач і Алены Смольскай «**Няўрымлівыя падарожнікі**» (па творы Анатоля Бутэвіча «У гасцях у вечнасці», раздзел «Мір — цыганская сталіца»). Камісія конкурсу высока ацаніла складаную форму ўрока, выдатныя творчыя здольнасці канкурсантак, устаноўку на выхаванне талерантнасці, зварот да нацыянальных традыцый розных этнічных супольнасцей шматнацыянальнай Беларусі.

Другое месца прысуджаецца **Вользе Шведавай-Юніцкай**, настаўніцы з вёскі Навасёлкі (Ашмянскі раён Гродзенскай

вобласці). Урок пазакласнага чытання ў 6 класе па аповесці Андрэя Федарэнкі «Шчарбаты талер» прывабіў крэатыўнасцю і інтэрактыўнасцю, разнастайнасцю форм і педагогічных прыёмаў. Вялікае значэнне мае выбар твора, які падкрэслівае адметнасць роднага кутка, спрыяе выхаванню любові да малой Радзімы.

Трэцюю прэмію атрымае **Святлана Кампанеец**, настаўніца беларускай мовы і літаратуры Радуньскай сярэдняй школы Воранаўскага раёна Гродзенскай вобласці. Прапанаваныя ёю заняты для вучняў 11 класа па тэме «Сучасная беларуская паэзія: творчасць Віктара Шніпа і Алеся Разанава» знаёмяць школьнікаў са складанай сучаснай паэзіяй, дапамагаюць выхоўваць адчуванне паэтычнага слова. Рацыянальны, удумлівы падыход да планавання ўрока — перадумова для лагічнага, паслядоўнага і шматаспектнага вывучэння мастацкіх твораў.

Больш за ўсё работ прыйшло на скрыню «ЛіМа» з Гродзенскай вобласці: 22 работы, альбо 30% ад агульнай колькасці. Па 15 работ даслалі настаўнікі з Віцебшчыны і Міншчыны (у тым ліку з горада Мінска). Наступная ў рэйтынг Гомельшчына — 13 работ. 6 работ — з Берасцейшчыны, і 4 — з Магілёўшчыны.

Настаўнікі з вёсак і райцэнтраў зацікавіліся конкурсам больш за сваіх калег, якія працуюць у абласных гарадах.

Сёння прапануем да ўвагі чытачоў метадычную распрацоўку лаўрэата конкурсу Святланы Кампанеец.

НАСУСТРАЧ ЭКСПЕРЫМЕНТУ

Урок пазакласнага чытання для вучняў 11 класа па тэме «Сучасная беларуская паэзія: творчасць Віктара Шніпа і Алеся Разанава»

Абгрунтаванне актуальнасці тэмы. «Сучасная беларуская паэзія» — адна з найбольш складаных тэм па беларускай літаратуры. Патрабуе добрай падрыхтоўкі настаўніка, умения данесці матэрыял да вучняў з улікам узроставых асаблівасцяў. Для разгляду вырашана было спыніцца на творчасці сучасных паэтаў Віктара Шніпа і Алеся Разанава. Іх паэзія дазваляе найбольш ярка пазнаёміцца са смелымі творчымі эксперыментамі.

Абмежаванасць часу патрабуе выкладаць матэрыял сісцла, лагічна, карыстацца табліцамі, прапаноўваць вучням працаваць з даведчанай літаратурай. Урок накіраваны на развіццё аналізу тэкстаў з улікам жанравай спецыфікі, прадстаўлены алгарытмы аналізу вершаў. Мэта ўрока — разгледзець ідэйна-маральную праблематыку, жанравыя і стыльвыя асаблівасці твораў сучасных паэтаў.

На ўроках беларускай літаратуры больш увагі прысвечана творчасці класікаў (Якуба Коласа, Максіма Багдановіча, Максіма Танка), чым сучасных паэтаў, таму дадатковы ўрок па гэтай тэме вельмі істотны для вучняў.

Творы, па якіх праводзяцца заняткі: вершы В. Шніпа, А. Разанава, Р. Баравіковай, П. Панчанкі, М. Танка і інш.

Арыгінальнасць правядзення ўрока. Напачатку кожны вучань атрымлівае табліцу, якую трэба запаўняць на працягу ўрока. Яна дапамагае сістэматызаваць атрыманыя звесткі і дапамагае пры адказе. Табліца (рабочы ліст да ўрока) складаецца з чатырох слупкоў: «Сучасныя аўтары» (1), «Тэмы твораў» (2), «Праблемы» (3), «Заўвагі чытача» (4).

1. На сталах раскладзены карткі з урыўкамі вершаў. Заданне для вучняў: выразна прачытаць усе ўрыўкі і вылучыць творы класікаў. Астаннія творы будуць належаць сучасным аўтарам. Сярод прапанаваных твораў — вершы Пімена Панчанкі «Кожны з нас прыпасе Радзімы куток», Максіма Танка «Голас незнаёмага можа здзівіць», Якуба Коласа «Рольнік», Раісы Баравіковай «Сярод папер, сярод лістоў...», Віктара Шніпа «Балада жніўня», Алеся Разанава «Запавет».

2. Настаўнік прапануе вызначыць, якія тэмы і праблемы хваляюць сучаснікаў: запоўніць табліцу і агучыць вынікі працы. Для больш глыбокага знаёмства з творчасцю Віктара Шніпа і Алеся Разанава два дакладчыкі агучваюць загадзя падрыхтаваныя паведамленні. Іншыя вучні атрымліваюць дзве табліцы і запаўняюць іх падчас выступленняў. Табліца складаецца з пяці калонак: «Прозвішча паэта» (1), «Час, месца нараджэння» (2), «Вучоба» (3), «Зборнікі» (4), «Творчая манера паэта» (5).

3. Аналіз вершаў. Клас дзеліцца на дзве групы. Першая група працуе з вершам В. Шніпа «Балада Рагнеды». Заданне да верша: закончыць сказы. Гэта схема-апора дапамагае пры аналізе іншых вершаў.

Гэты верш адносіцца да тыпу лірыкі, таму што

Аўтар звяртаецца да мінулага і апавядае пра

Галоўная думка гучыць у радках

Перад намі сапраўды балада, бо Для ўзмацнення выразнасці аўтар супрацьпастаўляе ў творы жыццё былое і жыццё за манастырскай сцяной.

Жыццё былое характарызуе так: за манастырскою сцяною, травы шумяць аб, Уладзіміра коні прынеслі, Рагнеда — жанчына, якая Аўтар піша: «Ёй сняцца па начах Айчыны гоні, / І прыгажуні дочкі, і сыны».

Пра аўтара гэтага верша хочацца сказаць, што ён

Літаратурная даведка: балада — невялікі сюжэтны верш гераічнага ці легендарнага зместу, у якім расказваецца пра

незвычайнае здарэнне. Характэрныя асаблівасці балады — напружаны сюжэт і трагічная развязка.

Другая група працуе з вершам Алеся Разанава «Палёт». Заданне да верша: запоўніць схему-табліцу, якая дапамагае пры аналізе іншых вершаў. Побач з табліцай змешчана «літаратурная даведка» — вызначэнне жанраў «версэт» і «прытча».

		Цытаты
Тэма	Верш пра жыццё чалавека.....	
Ідэя	і ўсё доўжыцца праз стагоддзі наш нерухомы палёт
Жанр твора	Гэта.....Твор прытчавага характару..... Гаворка ідзе адкармію птаха сваім целам, паю сваёю крывёю
Вобразы — сімвалы	Птах — гэта.....	Птах, з якім я лячу праз імглістую бездань часу, з няволі — у вызваленне, са скрухі — у радасць, з цемры — у светлыню, паварочвае да мяне галаву і кажа...

Вучні агучваюць вынікі работы ў групах.

4. Падвядзенне вынікаў. Вучні адказваюць на пытанні: З якімі сучаснымі паэтамі пазнаёміліся, каго згадвалі? Якія тэмы закранаюць сучасныя паэты?

Пра якія жанры сучаснай літаратуры вялі гаворку? У чым іх асаблівасць?

Які верш закрануў, прымусіў задумацца, паразважаць?

Удзел вучняў у занятках. На працягу ўрока вучні працавалі самастойна і ў групах, вучыліся параўноўваць і рабіць высновы, аналізаваць твор з улікам яго ідэйна-мастацкай цэласнасці. У выступленнях па творчасці асобных паэтаў дакладчыкі не толькі паведамлялі біяграфічныя звесткі, але таксама давалі вызначэнні жанраў, да якіх звяртаюцца аўтары (балада, пункцір, квантэма).

Вынікі. Вучні пераканаліся, што сучасная паэзія — з'ява ўнікальная, рухомая, зменлівая. Пашыраецца кола мастацкіх кірункаў, жанравых форм, робяцца смелыя творчыя эксперыменты. Беларуская сучасная паэзія пачала выкарыстоўваць сістэму сродкаў і прыёмаў сусветнага мадэрнізму, вынік гэтага — неардынарныя мастацкія тэксты. Урок садзейнічаў развіццю вуснага маналагічнага маўлення; спрыяў фарміраванню цікавасці да сучаснай паэзіі.

Святлана КАМПАНАЕЦ, настаўніца беларускай мовы і літаратуры Радуньскай сярэдняй школы Воранаўскага раёна Гродзенскай вобласці.

З ВОДАРАМ ЗІМОВЫХ СВЯТАЎ

Цудоўную, чуллівую гісторыю «Ключ ад ёлачнага куфра», пранікнёную водарам навагодніх святаў, падаравала маленькім чытачам і іх бацькам брэсцкая пісьменніца Кацярына Мядзведзева. Апавяданне выйшла асобнай кнігай напрыканцы мінулага года ў расійскім выдавецтве «Насця і Нікіта» і з'яўляецца пераможцам конкурсу «Кароткі дзіцячы твор».

Хто з дзяцей не чакаў Новага года? Такіх, вядома, не было, бо гэта самае любімае свята з упрыгожваннем ёлкі, падарункамі і верай у чараўніцтва. Вось і галоўны герой Кацярыны Мядзведзевай — шасцігадовы Ваня лічыць дні да навагодняга цуду. Аднак напярэдадні свята здараецца непрыемнасць: Ваня незнарок губляе ключык ад старога куфра, дзе захоўваюцца ёлачныя ўпрыгожванні... З гэтага моманту пачынаюцца пакуты: ключык знайсці не атрымалася, дзеду не прызнаўся (бо сорамна ж: без дазволу адчыніў куфар!), ды й да Новага года засталася зусім мала...

Вані вельмі няёмка перад сваім лепшым сябрам — дзядулем. Яны разам жывуць у вёсцы, бацькі Вані працуюць у горадзе і наведваюць сына толькі выхаднымі днямі. Дзед з унукам добра бавяць час: чытаюць кніжкі, гутараць на розныя цікавыя тэмы, разам разглядаюць у старым куфры рэчы, якія ўсе вельмі шанавалі, бо засталіся яны ад продкаў хлопчыка — гэта сямейныя рэліквіі: ёлачныя ўпрыгожванні, фотаздымкі, пісьмы... Дзядуля нават дазволіў пакласці туды некалькі каштоўных рэчаў унука, чым Ваня вельмі ганарыўся. А ён падвёў яго...

Хлопчык імкнецца выправіць памылку: па падказцы сяброў робіць снегавіка, каб той занёс пісьмо Дзеду Марозу. У пісьме просьба: замест цацак Ваня просіць у падарунак... той самы ключык ад куфра...

У аснове казачанага апавядання — простая павучальная гісторыя. Пісьменніца па-майстэрску закруціла сюжэт, які з пачатку і да канца не адпускае не толькі маленькага, але і дарослага чытача. Аўтар выдатна перадае пачуцці героя, яны настолькі шчырыя, што чытач адразу пранікаецца спагадай да хлопчыка, нягледзячы нават на дрэнны ўчынак. Пакуты сумлення, пошукі выйсця са складанага становішча адлюстроўваюць сталенне Вані. Творца паказвае прыклад сяброўства, правільных узаемаадносін бацькоў і дзяцей.

Адметнасць твора яшчэ і ў тым, што пісьменніца ўводзіць у тэкст словы-архаізмы (напрыклад, «сенцы», «куфар»), чым убагачае мову маленькага чытача, пашырае яго круггляд. Нельга не адзначыць і тое, што ў тэксце ўвесь час ідзе перакрываўнае сучаснага і мінулага, што надае твору своеасаблівасць, адметнасць. Яскравым аздабленнем сталі і цікавыя ілюстрацыі мастачкі Галіны Зінько.

«Ключык ад ёлачнага куфра» — добрая, павучальная, напоўненая чараўніцтвам і водарам зімы гісторыя, якая дапамагае паверыць у казачныя цуды не толькі напярэдадні зімовых святаў.

Наталія ШЛЯЖКА

Фота Алена Іванючэ.

З пераходным настроем

Пейзажы Сямёна Дамарада супраць халодных дзён

У памяці кожнага з нас ёсць любімыя пейзажы, якія звязваюць з драгімі момантамі жыцця. Мы не ўспамінаем іх штодзень, але яны могуць выпадкова ўсплываць у памяці. А ёсць творы, якія падштурхоўваюць да ўспамінаў. Як выстаўка «Паэтыка пейзажу Сямёна Дамарада», што працуе ў пераходнай галерэі Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь.

«Весной», 2017 г.

У экспазіцыю ўвайшло парадку трыццаці мастацкіх твораў, у якіх аўтар апявае родную краіну. Работы Сямёна Дамарада кранаюць глыбінэй, фатаграфічным эфектам. Нягледзячы на маразы за акном, аўтар запрашае нас у вясну. Яго мяккая лірычная нота дакладна перадае стан беларускай прыроды. Работы напісаны па-майстэрску, з вялікай душэўнай цеплынёй.

— Прыемна, што ў юбілейны год атрымалася выставіцца ў Мастацкім музеі, — адзначае Сямён Дамарад. — Для мяне пейзаж вельмі важны і блізкі жанр, таму хочацца, каб глядач убачыў, што гэта сапраўдная прадуманая работа. Я люблю тонкі, паэтычны жывапіс. Захапляюся не толькі вялікімі прасторами прыроды, але і камернымі краявідамі. Часам проста іду па пяску, і гэтыя адчуванні западаюць у

душу. Магу паглядзець у лужыну і ўбачыць у ёй адлюстраванне дрэва, і гэты момант мяне будзе хваляваць. Калі ўбачу нейкі прыцягальны пейзаж, адразу ж фіксую яго на паперы, а потым замалёўка будзе рэалізаваная на палатне.

Майстар працаваў у розных жанрах: манументальны жывапіс, партрэт, нацюрморт. Апошнія гады аддае перавагу жывапісу, але ў яго творах адчуваецца ўплыў акварэльнай тэхнікі. Пейзажы выкананы ў рэалістычнай манеры, але пры гэтым дзіўна рамантычныя і паэтычныя па настроі. Колеры мяккія, без рэзкіх кантрастаў, але вельмі насычаныя эмацыянальна, поўныя святла і паветра.

Мастацтвазнаўцы называюць творцу мастаком настрою: Сямён Дамарад часта занатоўвае на палотнах пераходны настрой прыроды. Так, у адной рабоце можна заўважыць, як знікае зіма і прыходзіць вясна, альбо ў адным творы спалучаюцца сонейка і дождж. Лета на палотнах мастака практычна не сустраеш. Аўтар называе гэты перыяд часам ідэй і накідаў. Пачынае пісаць творы з наттуры і толькі зімой дарабляе іх у цёплай майстэрні.

— Я любіў пейзаж з дзяцінства. Пісаў шмат акварэлі, шмат эцюдаў рабіў з наттуры, — дзеліцца мастак. — Да сённяшняга дня шмат часу праводжу на прыродзе. Ад яе чэрпаю натхненне. Памятаю, як у дзяцінстве я спаў на траве ля ракі пад плашчом з бацькам. Часта з дзедам і бацькам мы шукалі новыя цікавыя месцы. Заўсёды мяне здзіўляла наша прырода. Я мог ісці, убачыць кветкавы луг і доўга ім любавалася. Уражвалі захады сонца, маленькі кавалачак вады з чаротамі. Уражванні назапашваліся і адлюстравалі-

ся ў творчасці. Вядома, уменне перадаць прыгажосць вельмі важнае для мастака. Галоўнае — не сапсаваць краявід.

Творца жыве ў горадзе, але ж не можа адказаць сабе ў задавальненні пакасіць луг, з'ездзіць на рыбалку, пасядзець ля берага ціхага возера і падарыць жонцы палявыя кветкі. Усё гэта фарміруе запас для рэалізацыі творчых задум.

— Акрамя пейзажа, люблю манументальны жывапіс. У мяне ёсць шмат вітражоў, мазаік, роспісаў. Бывала так, што нават жывапіс адыходзіў на другі план, — адзначае Сямён Дамарад. — Але калі ў поле майго зроку трапляе цікавы пейзаж, адразу хочацца ўзяць у руку пэндзаль. Мае пейзажы далікатныя і цёплыя, таму што маімі кумірамі былі такія мастакі, як Ісаак Левітан, Вітольд Бялыніцкі-Біруля. Бывае, што адразу падабаецца некалькі пейзажаў, і я пачынаю іх складваць як пазлы, ствараю адзін сюжэт, які можа мяняцца ў працэсе. Галоўнае — захаваць пачуццё трапятання ў гэты момант.

Сямён Дамарад — адзін з самых знакамітых беларускіх пейзажыстаў. Мастак сам, бывае, здзіўляецца, як у такім, здавалася б, традыцыйным жанры змог заняць сваё месца. Але ўпэўнены, што многаму навучыўся ад бацькі — знакамітага беларускага графіка Уладзіміра Дамарада.

Работы Сямёна Уладзіміравіча знайшлі свайго гледача не толькі ў Беларусі, але і за яе межамі. Яго персанальныя выстаўкі праходзілі ў Германіі, Аўстрыі. У 2017 годзе работы мастака выстаўляліся ў Палацы Незалежнасці ў Мінску і ў Расійскім доме навукі і культуры ў Берліне. Майстар шмат працуе, імкнецца знаходзіць адметныя мясціны, каб паказаць гледачам, якая вялікая і цікавая наша краіна.

Вікторыя АСКЕРА

МІНШЧЫНА: мастакі і магчымасці

З пачуццём уласнай годнасці адзначае Лагойск 80-годдзе Мінскай вобласці. Па ініцыятыве Лагойскага гісторыка-краязнаўчага музея да юбілею распачынаецца серыя выставак пад агульнаю назваю «Мастакі Міншчыны». Штуршком было выданне цудоўнага альбома «Рукою майстра», які прэзентаваны год таму ў Абласной бібліятэцы імя Пушкіна. У альбоме змешчаны не толькі рэпрадукцыі твораў, але і кароткія звесткі пра мастакоў Міншчыны.

Першая экспазіцыя, што размясцілася ў Лагойскім раённым цэнтры культуры і адпачынку (яе можна будзе ўбачыць на працягу месяца), складаецца з твораў лепшых мастакоў. У будучыні лагайчане змогуць убачыць іх персанальныя выстаўкі. Гэта народны мастак Беларусі Васіль Шаранговіч, выдатныя скульптары Анатоль Арцімовіч і Уладзімір Слабодчыкаў, вядомыя беларускія мастакі Міхась і Уладзімір Басалыгі, Уладзімір Клімушка, Алесь і Ігар Марачкіны, Віталь Герасімаў, Алена Бараноўская, Вераніка Герасімава, Алесь Ксяндзоў, Павел Лявонаў, Віктар Каралёў і многія іншыя. Усяго 26 мастакоў з розных рэгіёнаў Міншчыны, якія або нарадзіліся, або працавалі, пераехалі жыць у раённыя гарадкі і вёскі.

Дапамагалі супрацоўнікам музея выкладчыкі Гімназіі-каледжа мастацтваў імя І. В. Ахрэмчыка, многія з якіх самым непасрэдным чынам звязаныя з Лагойшчынай. Як, напрыклад, загадчык кафедры скульптуры БДАМ Уладзімір Слабодчыкаў, аўтар усталяванай у 2016 годзе скульптуры «Маці Божая Лагойская». Ужо некалькі гадоў запар ён разам са студэнтамі праводзіць у Лагойску пленэры. У выніку на вуліцах Лагойска, ля музея, ля цудадзейнай крыніцы з'явіліся выдатныя скульптуры з каменю.

Сярод удзельнікаў выстаўкі — лаўрэаты Нацыянальнай прэміі ў галіне выяўленчага мастацтва маладых скульптары Паліна Пірагова (адно з любімых месцаў

маладых лагайчан — ля яе скульптуры «Двое») і Васіль Цімашоў. А з якім гонарам называлі на вернісажы выступоўцы імёны сваіх землякоў — жывапісцаў Пётры Багданава, які тут нарадзіўся, а цяпер працуе намеснікам дырэктара Гімназіі-каледжа мастацтваў імя І. В. Ахрэмчыка, ва ўсім падтрымлівае работнікаў культуры, дапамагае ладзіць выстаўкі, і Ігара Лыскаўца, які пасля БДАМ пераехаў у Лагойск на сталае жыхарства, зрабіў роспісы ў касцёле, збудаваў дом і цяпер працягвае пісаць карціны на гістарычную тэму.

Экспазіцыя арганізаваная такім чынам, што творы маладых мастакоў вельмі гарманічна ўспрымаюцца побач з творами прызнаных майстроў. Адна з самых крапальных — дыпломная карціна «Зіма. Дровы» Лізаветы Савіч, нядаўняй выпускніцы Гімназіі-каледжа мастацтваў імя І. В. Ахрэмчыка, якая цяпер працуе ў сярэдняй і мастацкай школах у Пleshчаніцах. Мастачка сказала: «Для мяне Пleshчаніцы — гэта Бацькаўшчына, цяпло, утульнасць і родны чалавек — мой бацька...». На карціне — дрэва, што сягае галінамі ў неба, і гаспадар, які сячэ дровы дзеля цяпла і ўтульнасці...

На вернісажы ў Лагойску.

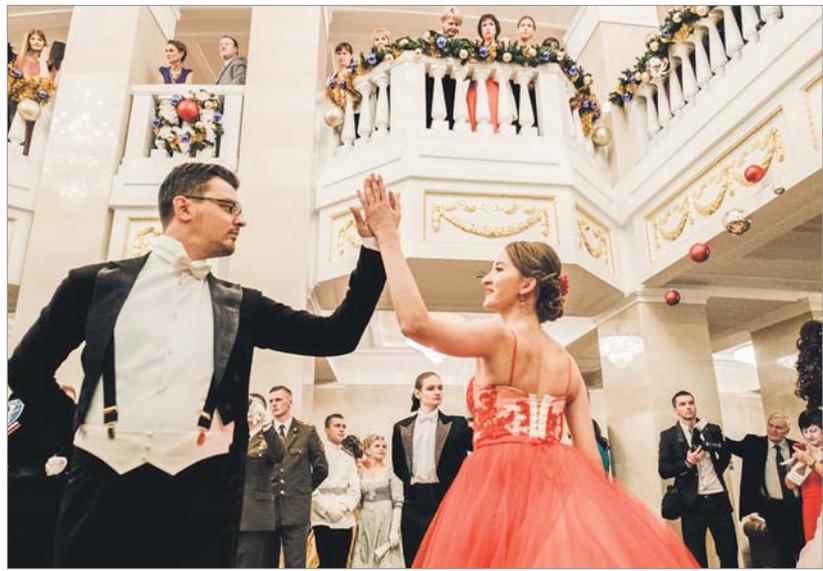
На выстаўку прыходзіць шмат моладзі, школьнікаў, якія ведаюць мастакоў, што прыехалі да іх на сустрэчу, па ілюстрацыях у падручніках і кнігах, па творах на вуліцах роднага гарадка. І тое, што начальнік аддзела ідэалогіі, культуры і па справах моладзі Яўгенія Палешчук выказала цёплыя словы ўдзячнасці арганізатарам, — добры знак: ёсць надзея, што Лагойск — горад братаў Тышкевічаў, выдатнага народнага майстра Сямёна Саўрыцкага, — стане не толькі спартыўным, але і культурным, духоўным асяродкам. Наступнаю плануецца адкрыць персанальную выстаўку Міхася Басалыгі.

Хораша, што ў гэтыя дні, на Хрышчэнне, калі людзі едуць у Лагойск да цудадзейнае крыніцы, ёсць магчымасць завітаць і на выстаўку, дзе пануе столькі святла і гармоніі.

Галіна БАГДАНОВА

«ТАНЦУЮЦЬ УСЕ!..»

Найлепшых артыстаў Вялікага тэатра назвалі падчас навагодняга балю

Баль у Вялікім тэатры Беларусі.

Фота Таццяны Вялічковай.

Святочныя сукенкі і смокінгі, цудоўная музыка і спевы, вальсы ды паланэзы — у Нацыянальным акадэмічным Вялікім тэатры оперы і балета Беларусі дзявяты раз адсвяткавалі стары Новы год.

Менавіта ў такую ноч — калі новы год святкавалі нашы продкі — і трэба ладзіць урачысты баль. У Вялікім тэатры Беларусі знайшлося ўсё для святочнай атмасферы мінулых стагоддзяў. Гасцей акалялі чароўныя ялінкі (калі прыгледзецца, на адной з іх можна было пазнаць сапраўднага Шчаўкунка), навагоднія ўпрыгожванні, сталы са смачнымі стравамі і шампанскім. Галоўнае, чым забяспечыў прысутных у святочны вечар тэатр, — цудоўная кампанія. Салісты оперы і балета Вялікага наўпрост хадзілі сярод гасцей. Гэтым разам прапанавалі даслаць віншаванне для любімых артыстаў і музыкантаў праз «Калядную пошту» ў фае партэра. Самі артысты таксама не засталіся ўбаку ад дзеі: пакідалі аўтографы ды віншаванні для сваіх гледачоў.

Захаваць на памяць вобразы з ночы старога Новага года можна было ў тэматычных фотазонах. Сябры Вялікага тэатра Беларусі, безумоўна, пазналі карабель з адважымі матросамі з балета «Карсар», дракона і прыслужніц Царыцы ночы з «Чароўнай флейты» ды іншыя прапанаваныя для здымак дэкарацыі. Не абышлося і без навагодніх цудаў: магія тэатра не горшая за сапраўдную. І справа нават не ў традыцыйнай каляднай варажбе, дзея якой запрасілі таролага і астролога. За парогам Вялікага пачыналася падарожжа

па замежных краінах: сустракалі наведнікаў гітарысты-віртуозы з музыкой Іспаніі, а ў Камернай зале імя Л. П. Александроўскай глядач пераносіўся з халоднай зімнай ночы ў спякотную сонечную Італію разам з канцэртам «Італьянскія фантазіі. Гарачы Новы год у Італіі».

«Рускі баль», дзе дэбютанты і спрактыкаваныя карыфеі танчылі пад творы П. Чайкоўскага, М. Рымскага-Корсакава, А. Хачатурана, Л. Мінкуса і В. Кілара, распачаўся паланэзам з оперы «Яўгеній Анегін». Нават калі госці не прайшлі праз доўгія часы рэпетыцый, а з вальсам і паланэзам знаёмыя па назвах у кнігах, баль у тэатры даказаў, што галоўнае — гэта жаданне танцаваць: пасля падрыхтаваных загадкаў выступілі арганізавалі танцавальны майстар-клас для ўсіх ахвотных. Праспяваць з любімымі артыстамі тэатра песні з кінафільмаў «Брыльянтавая рука», «Іван Васільевіч мяняе прафесію», «Чарадзеі», «Тры дні ў Маскве», «Карнавальная ноч» ды іншыя навагоднія хіты атрымалася падчас навагодняга караоке.

Падчас святочнага канцэрта-сюрпрыза адзначылі лаўрэатаў Навагодняй тэатральнай прэміі.

Разынкай балю сёлета стаў «Арт-квест». Удзельнікі спаборніцтва паспрабавалі сябе ў майстар-класе па роспісе імбірных пернікаў, згулялі ў ігру «Загадкі ружы» з удзелам фокусніка, зазірнулі ў пірацкі куток з бутафрыяй з балета «Карсар» на гульню ў марскі бой, згулялі ў «Балетны вернісаж»...

Вялікі навагодні баль у Вялікім тэатры Беларусі добра вядомы традыцыйным канцэрт-сюрпрызам, рэжысёрам якога сёлета выступіла Наталля Кузьмянкова. Наведнікі балю расцеліся па сваіх месцах у зале і... апынуліся на аўдыенцыі ў імператрыцы! На сцэне паўстаў сапраўдны шыкоўны палац. Перад Яе Вялікасцю выконваліся разнастайныя нумары, падчас якіх артысты прымяралі нестандартныя і жартулівыя вобразы. Уладальнік медаля Францыска Скарыны Юрый Гарадзецкі выехаў да гледачоў на ровары, лаўрэат ІІ прэміі ІІІ Мінскага міжнароднага Каляднага конкурсу вакалістаў Аляксандр Міхнюк і народная артыстка Беларусі Настасся Масквіна пакаталіся па сцэне на вялікіх крэслах-ракавінах, а ўлюбёнец публікі заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь Станіслаў Трыфанаў апрагнуў касцюм Санга-Клауса і з вялікім мехам падарункаў праспяваў «Let it snow!». На канцэрце знайшлося месца не толькі для гумару, але і для прыгажосці: дуэт Тоні і Марыі з мюзікла «Вестсайдская гісторыя», які выканалі Юрый Гарадзецкі і Таццяна Гаўрылава на паветраным шары, зачараваў аўдыторыю рамантычнасцю.

Напрыканцы канцэрта назвалі лаўрэатаў Навагодняй тэатральнай прэміі, якая штогод прысуджаецца «БелСвісБанкам» лепшым з лепшых у кожным цэху тэатра. Па выніках галасавання трупы тэатра, узнагароды атрымалі саліст оперы Аляксандр Міхнюк, вядучы майстар сцэны балета, лаўрэат міжнародных конкурсаў Такатошы Мачыяма (дарэчы, задзейнічаны ў прэм'ерных балетах сезона «Ор і Ора», «Карсар»), артыстка балета Таццяна Дубатоўка, артыст хору Ілья Пеўзнер і артыстка аркестра Вераніка Чайкоўская.

Нягледзячы на тое, што на стары Новы год мінчане не дачакаліся снегу, казачную зіму для іх стварылі на сцэне тэатра.

Дар'я ЧАРНЯЎСКАЯ

ЯК НА «НЯБЁСАХ»

На ІV Фэстывалі батлеечных і лялечных тэатраў «Нябёсы» Гран-пры і дыплом «За лепшы спектакль» адышоў львоўскаму тэатру эстрадных мініячур «І людзі, і лялькі» (рэжысёр спектакля Раман Козак). Пераможцы распавялі, што ў іх родным Львове традыцыя калядавання дасюль жывая, і разам з аўдыторыяй выканалі калядную песню. Дыплом «За лепшы дэбют» аддалі лялечнаму тэатрыку «Вялікі Нос» (*BigNose Theatrick*) з далёкага горада Олд Стратфард, Вялікабрытанія. Спектакль з дзіўнай назвай «Казка пра Бабушку» (менавіта так ставяць націск у гэтым слове замежнікі) прапанаваў незвычайны погляд на класічную калядную гісторыю, згодна з якім услед за вешчунамі павітаць Боскае Немаўля выправілася... вясковая бабуля. Яна шукала Збайцу, але ніяк не знаходзіла і пакрысе раздала ўсе небагатыя падарункі, што берагла для яго, іншым дзецям. Калі Бабушка нарэшце сустрэлася з Божым Сынам, ён падзякаваў старой жанчыне: назіраць за тым, як людзі дапамагаюць адно аднаму, — найвялікшая радасць для Бога. Павучальны і добры змест «Казкі пра Бабушку» закрануў і гледачоў, і журы фэстывалю. Яшчэ больш кранальным атрымаўся спектакль «Мішка і Раство» ад тэатрыка Сашы Луняковай (г. Пушкіна, Расія): яму прысудзілі

дыплом «За лепшае раскрыццё духоўна-маральнага зместу спектакля».

Узнагарод, як павялося, на фэстывалі «Нябёсы» ўручаюць шмат: дыпломы атрымалі амаль усе яго ўдзельнікі, а беларускім і расійскім тэатрам дасталіся і спецыяльныя дыпломы ад Прадстаўніцтва Рассупрацоўніцтва ў Рэспубліцы Беларусь. Але вызначаць лепшых — не галоўнае мэта фэстывалю: ён імкнецца заахваціць удзельнікаў да далейшых дасягненняў, пакінуць след у душах маленькіх гледачоў. Як сказаў са сцэны няменны вядучы і мастацкі кіраўнік фэстывалю, акцёр Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Горкага Аляксандр Ждановіч, «Добры лялечны спектакль — гэта калі харошы чалавек іграе добрую казку»...

Напэўна, галоўнай асаблівасцю фэстывалю «Нябёсы» можна назваць адказнае стаўленне да працы з дзецьмі. Здаецца, ніводны беларускі фэстываль (да таго ж тэатральны) не звяртае на іх столькі ўвагі. Сюды запрашаюць дзецей усіх узростаў катэгорый: можна заўважыць нават немаўлят на руках у бацькоў. Маленькія гледачы сядуць перад самай сцэнай, каб лепш бачыць выступленні лялечнікаў і нават самім браць у іх удзел. Так, выступаюць са спектакля «Вар'этэ з маленькім Генры» ад тэатра «Thomas Herfort Marionettes» (Берлін, Германія)

засяродзіў увагу дзіцячай аўдыторыі не на змесце дзеі, а на інтэрактыве. Нават нямецкая мова артыста не перашкодзіла яму знайсці параўменне з дзецьмі: вясёлае выступленне з лялькамі і марыянеткамі ўключыла ў тэатральнае дзеянне ўсіх ахвотных. Шчыры інтарэс у дзіцячых вачах — лепшае сведчанне запатрабаванасці «Нябёсаў». А малым прапаноўвалі не толькі глядзець спектаклі: амаль кожны тэатр падрыхтаваў адмысловую забаўляльную праграму, да таго ж можна было наведаць займальныя майстар-класы па саломаліяцтву ды майстраванні лялек. Лялькі рабілі і з драўляных прышчэпак, і нават са старой адзежы — у руках здатнага лялечніка ажыве любы матэрыял!

Тое, што дзеці працягваюць цікавасць да батлейкі, — гарантыя доўгага жыцця традыцыі, яе далейшага развіцця. Пра запатрабаванасць батлейкі ды лялечнага тэатра наогул сярод маленькай аўдыторыі сведчыць і дыплом «За выхаванне пакалення, якое падрастае, у духу маральных

ідэалаў славянскай культуры», які атрымала дзіцячая тэатральная студыя «Казка» з Санкт-Пецярбурга, і наяўнасць сямейных батлеечных тэатраў, якіх сёлета на фэстывалі сабралася тры (паказальна, што ўзнагароду «За лепшае мастацкае афармленне батлеечнай скрыні» атрымала менавіта батлейка сямейнага тэатра з беларускай вёскі Стойлы). Дзякуючы фэстывалю «Нябёсы» дзеці спаквалі вывучаюць, што ёсць батлейка, і разам з тым даведваюцца пра народныя традыцыі.

Дар'я ЧАРНЯЎСКАЯ

Фота Кастуся Дробова.

САМЫ ЛЕПШЫ МОМАНТ

Глабальная дакументалістыка Настасі Мірашнічэнкі

Часам каб пра беларускае кіно гаварылі і глядзелі на радзіме, яму даводзіцца пападарожнічаць па свеце. Дакументальныя фільмы Настасі Мірашнічэнкі — прыклад менавіта такой гісторыі: яны дэбютуюць на прэстыжных замежных фестывалях, знаходзяць фінансаванне ў Еўропе, нават ператвараюцца ў сацыяльныя праекты. Рэжысёр распавяла, дзе знайці квіток на «Каны дакументалістыкі» і як забяспечыць бліскучай будучыняй дакументальнае кіно.

— Дакументалістыка лічыцца справай нежаночай, чаму вырашылі працаваць менавіта з неігравым кіно?

— Маім першым фільмам было «Скрыжаванне», і я зняла яго ў нейкім сэнсе наасуперак. Таму што праца на тэлебачанні — гэта адмысловы фармат, стылістыка, хронаметраж і гэта, бясспрэчна, не дакументалістыка, хоць у нас многія лічаць, што гэтыя паняцці тое самае. Таму мне вельмі хацелася зрабіць СВАЁ дакументальнае кіно: па-за фарматам і іншымі абмежаваннямі, словам, уласнае выказванне. Ужо тады ў мяне была ўпэўненасць, што дакументалістыка — гэта не проста апавед пра героя, але і спроба зразумець сябе, пазмагацца з сабой і, магчыма, нават змяніць погляд на нейкія рэчы.

— Рэжысура для вас не толькі праца, але і спецыяльнасць. Як лічыце, ці быў каштоўным час, які правялі падчас навучання ў Акадэміі мастацтваў?

— У Акадэміі мастацтваў я вучылася на курсе Гаравога, і гэта не першая мая адукацыя, таму ішла ў рэжысуру свядома: дагэтуль працавала ў прыватных кампаніях і на тэлеканале «МІР» (дзе працую і зараз) рэжысёрам тэлебачання. Я б нават назвала рэжысуру наканаваннем: яшчэ ў дзяцінстве маці казала, што мне трэба быць рэжысёрам, бо я любіла творчасць, іграла ў тэатральнай студыі, але мне лягчэй было з арганізацыйнай яе часткай. У акадэмію я пайшла, таму што ўпэўнена: калі ты знайшоў сваю прафесію, трэба авалодаць не толькі практычнымі навыкамі, але і тэарэтычнай базай. Складана казаць, ці адчуваецца карысць дыплама Акадэміі мастацтваў, бо ў мяне яшчэ да яго атрымання быў працоўны досвед, але дакладна магу сказаць, што практыка ўсё ж каштоўнейшая за любую тэорыю: трэба набіваць руку, папрацаваць з прафесіяналамі, і гэта нашмат больш эфектыўны спосаб наблізіцца да прафесіі. Тым не менш у акадэміі я пазнаёмілася з выкладчыкамі і калегамі, якія зрабілі пэўны ўнёсак у маё развіццё як рэжысёра.

— Мяркуючы па героях фільмаў, вас цікавяць «маленькія людзі». Чаму?

— Так, «маленькі чалавек» у фокусе, але ён заўсёды ў няпростых жыццёвых абставінах. Мне гэта цікава, таму што менавіта такія людзі нагадваюць пра тое, што невядома як кожны з нас праявіць сябе ў крызіснай сітуацыі. Гэта актуальна, таму што такія сітуацыі здараліся раней і здароўцца зараз, прычым паўсюль! Варта ўгадаць войны: падчас іх людзі таксама знаходзяцца на шляхах складанага маральнага выбару. Калі рэжысёры бяруць у якасці герояў вядомых людзей — гэта прасцей, бо за імі ёсць бэкграўнд, пэўныя дасягненні, а калі чалавек невядомы, яшчэ і ў складанай сітуацыі, то гэтую прыватную гісторыю можна ўзняць да глабальнага ўзроўню, каб кожны глядач штосьці для сябе з фільма вынес.

— Вашы героі, можна сказаць, з «андэрграўнда». Як вы іх знаходзіце?

— Я сустракаю іх выпадкова! Памятаю, што пра Валерыя Ляшкевіча (бяздомны мастак, герой стужкі «Скрыжаванне». — Аўт.) даведалася ў 2008 годзе — прачытала пра яго ў газеце, таму для фільма

«Дэбют» знайшла таксама ў газетным артыкуле. Вярнулася да гэтых тэм толькі праз 5 гадоў, і цікава, што за гэты час ніхто так і не зняў кіно пра іх! Адметна, што гэтыя тэмы праследвалі мяне ўвесь час: хтосьці распавядаў, ці я бачыла рэпартажы пра іх на тэлебачанні і ў інтэр-нэце, аднагрупнік з Гомеля расказаў пра бяздомнага мастака і тэатр у жаночай калоніі. Але гісторыя не такая вясёлкавая: мае героі складана пагаджаліся на здымкі. Напрыклад, Ляшкевіч катэгарычна адмовіўся здымацца ў фільме, але праз некалькі дзён я змагла яго пераканаць: паказала праект дакументальнага фільма, зроблены ў выглядзе буклета з фатаграфіямі і карцінамі мастака. Для яго гэта было ўжо свайго роду прызнаннем, і гэты буклет стаў выратаваннем фільма — мастак убачыў, што здымачную групу цікавіць менавіта ён, а не тыя жыццёвыя абставіны, у якіх ён апынуўся.

— «Скрыжаванне» стала сацыяльным праектам, людзі пасля паказаў пералічвалі на рахунак мастака грошы. Як зрабіць, каб кіно ўплывала на свядомасць глядача і становілася сапраўдным учынкам?

Кадр з фільма «Дэбют» (рэж. Н. Мірашнічэнка).

— Мы не рабілі наўмысна сацыяльны праект. Фільм стаў рэзанансным, бо ў ім закранулі праблему, да якой немагчыма быць аб'якавымі. Я таксама не магла застацца ўбаку: калі ёсць магчымасць дапамагчы героям, я гэта раблю, бо яны за час здымак становяцца маімі сябрамі. За той год, калі «Скрыжаванне» ездзіла па фестывалях, мы арганізавалі выстаўку героя ў Нацыянальным мастацкім музеі, і трэба разумець, што гэтай выстаўкі не было б, каб Ляшкевіч сапраўды не быў выдатным мастаком, музей нават узяў тры яго карціны ў сваю калекцыю! Падчас паказаў людзі таксама не заставаліся аб'якавымі, пералічвалі грошы, давалі мне жмені манет у розных краінах пасля паказаў, а мы ў сваю чаргу дарылі рэпрадукцыі карцін тым, хто дапамагаў мастаку. За 1,5 года мы сабралі звыш \$10 тысяч. Выдатна, што гісторыя гэтага чалавека знайшла такі водгук, цяпер ён можа адчуць стабільнасць, мае апірышча.

— Рэжысёр-дакументаліст павінен заўсёды шукаць падыход да герояў. Як вы наладжваеце кантакт з «акцёрамі»?

— Знайсці кантакт з героямі дапамагае час, і толькі. Дакументальнае кіно павінна фіксаваць рэальнасць, таму натуральнасць тут недапушчальная. Я прывучаю іх да сябе першыя некалькі месяцаў здымак: заўсёды гатовая да таго, што для фільма я адтуль не вазьму амаль нічога. Стараюся знаходзіць не проста кантакт, але і сяброўства — такія адносіны не бываюць аднабаковымі і хуткімі, для гэтага трэба адкрывацца адзін перад адным, «адчуваць» эмацыянальна. Спачатку з героямі размаўляю без камеры, таму што павінна зразумець, наколькі

людзі мне блізкія. І калі станецца так, што чалавек не мой, кіно не атрымаецца, таму гэта яшчэ і мой спосаб пазбегнуць памылкі. Здымаць дакументалістыку — працэс наогул не хуткі і не лёгкі, напрыклад, фільм «Надыдзе лепшы час» Ханна Полак здымала 14 гадоў! Таму менавіта час выбудоўвае ў дакументалістыцы гісторыю і жыццё ў развіцці, робіць людзей блізкімі, а кіно — глыбокім.

— Галіна Адамовіч распавядала, што пакутуе разам са сваімі героямі... Ці атрымліваецца абстрагавацца ад гісторыі вашых герояў?

— У мяне гэта не атрымліваецца наогул! Памятаю свае цяжкія пачуцці пасля здымак «Скрыжаванне»: група едзе дамоў, дзе чакаюць сям'я, падушкі ды коўдра, дах над галавой, а Валерыя застаецца на вакзале ў лепшым выпадку. Магу адзначыць, што «Дэбют» быў яшчэ больш складаны ў маральным плане: скажу шчыра, зараз я наўрад ці ўзялася б за здымкі гэтай стужкі. Да гэтых здымак не ведала, што можна плакаць без слёз. Можна, я прымала ўсё блізка да сэрца, таму што я сама — маці, дачка і жанчына. Тут я суперажывала не аднаму герою,

параду: падаваць сваё кіно трэба спачатку на самыя буйныя фестывалі, нічога, калі не атрымаецца трапіць адразу, трэба заўсёды разлічваць на лепшае, а апусціцца ніжэй можна заўсёды.

З наступнымі праектамі я збіраюся падавацца на сусветныя кінафонды: для беларусаў тут няма ніякіх абмежаванняў, але рэжысёра павінны ведаць хоць бы па ўдзеле ў фестывалях — такая інвестыцыя ў будучыню, менавіта таму фестывалі абавязковыя для кожнага кінематаграфіста.

— Пітчынг — для вас не проста слова, але і магчымасць выбудоўваць фільму лёс...

— Так, «Дэбют» удзельнічаў у 5 пітчынгх (выхад на міжнародныя пляцоўкі быў ідэяй беларускага прадзюсара Віктара Лабковіча): у Іспаніі, Літве, Латвіі, Вялікабрытаніі і Грэцыі, і я лічу, што пітчынгі неабходныя, нават калі ў стужкі ўжо вызначаны лёс, таму што на такіх мерапрыемствах можна знайсці патэнцыяльных інвестараў. Менавіта пасля пітчынгаў у праекта з'явіўся міжнародны дыстрыб'ютар (ім стаў адзін з вядучых сусветных дыстрыб'ютараў дакументальнага кіно «Taskovski Films LTD»). Пітчынгі карысныя яшчэ і тым, што аўтар знаёміцца з прадстаўнікамі кінаіндустрыі, якія прапануюць фінансавую і арганізацыйную падтрымку праекту.

— «Дэбют» — адна з самых гучных дакументальных стужак Беларусі, і ёсць шмат меркаванняў аб тым, пра што гэтае кіно...

— Калі я трапіла ў калонію, зразумела, што гэта звычайнае жаночае асяроддзе: у маіх гераінь ёсць сям'я, яны не закаранелыя злачынкі, а вельмі тонкія асобы, у якіх ёсць патрэба ў ведах, мастацтве, у чымсьці новым, інакш яны б не сталі іграць у тэатры. Ужо тады я ведала, што кіно павінна скончыцца прэм'ерай іх спектакля. Але і калонія, і тэатр былі толькі фонам — кіно «намалявала» калектыўны партрэт жанчыны, яе каштоўнасці, якія мы лічым вельмі банальнымі ў паўсядзённым жыцці, яе думкі пасля таго, калі памылка ўжо здарылася. Але ў мяне не было канкрэтнага ўяўлення аб гісторыі падчас здымак, зразумець цэлую карцінку дапамаглі якраз пітчынгі: менавіта для іх я пачала думаць над структурай, над сюжэтнымі лініямі, шукала розныя акцэнты, фокусы, але вярнулася да той ідэі, якая прыйшла да мяне першай.

Спадзяюся, што «Дэбют» прымусіў маіх гераінь задумацца як мінімум пра цану памылкі, свабоды і сям'і. Мне не хацелася ў гэтым кіно быць маралізатарам ці наглядачыкам, адзінае маё жаданне — каб кіно не прайшло для гераінь і глядачоў бясследна.

— Ці ёсць у нашым кінематаграфічным жыцці рух наперад?

— Рух ёсць, я сказала б, што ў нас пачынаецца «новая хваля». Ведаю некалькіх рэжысёраў, якія ўдзельнічалі ў пітчынгх і атрымалі фінансавую падтрымку ад сур'ёзных фондаў, на «Лістападзе» працуе індустрыяльная пляцоўка, у нас паказваюць міжнароднае дакументальнае кіно, з'яўляюцца новыя фестывалі, людзі падтрымліваюць кінематограф на краўдфандынгавых платформах. Хацелася б, каб дакументальнае кіно больш паказвалі ў кінатэатрах. Яшчэ большае жаданне — каб яго было каму глядзець. Зараз, нават калі выдаткаваць грошы на рэкламу, неверагоднага выніку чакаць не варта. Дарэчы, поспех дакументалістыкі, падобны да еўрапейскага, я бачыла толькі ў Екацярынбургу — там глядачы сочаць за кожным фільмам, у шпытках гэтых людзей можна знайсці аўтографы Аслюка і Адамовіч, ад іх можна пачуць нечаканыя пытанні. Для мяне гэта было анамальнай зонай, якую вельмі хацелася бачыць у Беларусі.

Маргарыта ДЗЯХЦЯ

З гармонікам па жыцці...

Пад такой назвай у Палацы культуры Мінскага трактарнага завода адбыўся творчы вечар вядомага музыканта і рупліўца на ніве народнай музыкі, музычнага кіраўніка заслужанага аматарскага калектыву фальклорнага ансамбля «Дударыкі», ансамбля «Мінскія музыкі» і сямейнага ансамбля Ровенскіх, самадзейнага кампазітара, заслужанага работніка культуры Дзмітрыя Ровенскага. Яркая відовішча ў перапоўненнай зале Палаца культуры было прысвечана яго вялікасці гармоніку і яго валадару Дзмітрыю Ровенскаму. Душа народа, як вядома, жыве ў песнях, казках і прыпеўках. А якая песня без гармоніка? Менавіта гэты музычны інструмент сыграў значную ролю ў развіцці музычнай культуры беларусаў першай паловы XIX і да 70-х гадоў XX стагоддзя. А Дзмітрый Ровенскі, які адзначыў 70-годдзе і 50-годдзе творчай дзейнасці, — адзін з лепшых, сапраўдных народны гарманіст Беларусі.

З БАЦЬКОЎСКАГА КРАЮ ВЫТОКІ

Як сцвярджалі нашы продкі, «разумны хваліцца бацькам ды матуляй». Гэту жыццёвую ісціну добра засвоіў і Дзмітрый Ровенскі. Адзін дзед, Фёдар Ровенскі, выкладаў скрыпку ў школе, другі дзед — па маці — Амвросій быў вядомым на Капыльшчыне барабаншчыкам, сам рабіў цудоўныя барабаны. Бацька, Дзмітрый Фёдаравіч, служыў у міліцыі і ў вольны час іграў у духавым аркестры і ў ансамблі «Капыльскія дудары», куды пазней прывёў і Дзмітрыя-малодшага. Усе сваякі яго — дзядзькі, родныя і стрыечныя браты — таксама былі добрымі музыкантамі. У 60-я гады яны стварылі сямейны ансамбль, ігралі на вяселлях, ездзілі па Капыльшчыне з канцэртамі, прадстаўлялі яе на I Усесаюзным фестывалі мастацкай творчасці...

Нямецкі трафейны гармонік, які прывёз бацька з вайны, стаў першым музычным інструментам Дзмітрыя, на якім ён пачаў іграць з пяці гадоў. А ўжо праз год, разам са сваім сябрам Аляксандрам, хлопчык адыграў першае ў сваім жыцці вясковае вяселле суседа Леаніда Вілейкі... Маленькі музыка так запомніўся маладым, што тыя ж самыя жаніх і нявеста некалькі гадоў назад распукалі Дзмітрыя Ровенскага і запрасілі яго сыграць на іх залах-тэатры...

Дарэчы, да «Капыльскіх дудароў» у 1963 годзе спецыяльна прыязджаў знакаміты Генадзь Цітовіч, каб запісаць мясцовыя напевы, у тым жа годзе беларускай студыяй «Летапіс» быў падрыхтаваны пра ансамбль дакументальны фільм «Беларускія напевы»...

У дванаццаць гадоў Дзмітрый іграў на 12 традыцыйных музычных інструментах, добра засвоіў багаты рэпертуар мясцовых полек і найгрышаў... Пазней, скончыўшы музычную школу, пачаў працаваць у Капыльскім раённым ДOME культуры. Далей — вучоба і прафесійная кар’ера ў Мінску, даследчыцкая праца, ужо свае створаныя творчыя калектывы, шматлікія замежныя паездкі... Але ніколі Дзмітрый Ровенскі не забываў родную Капыльшчыну, падтрымліваў з ёй пастаянныя сувязі. Нездарма ў мінулым годзе яго імя было занесена ў раённую кнігу працоўнай славы Капыльскага раёна. І нездарма павітаць юбіляра прыгожымі капыльскімі найгрышамі і хлебам-соллю прыехаў яго першы творчы калектыў, народны ансамбль народнай музыкі «Капыльскія дудары»...

МАЙСТАР, ЗБІРАЛЬНІК, РУПЛІВЕЦ

Палюбіўшы з дзяцінства народную музыку, Дзмітрый Ровенскі стаў не толькі выдатным музыкантам, але і збіральнікам і ашчадным захавальнікам музычных інструментаў.

Сёння асабістая калекцыя Дзмітрыя Ровенскага, напэўна, — самая вялікая ў Беларусі: больш за сотню ўнікальных музычных інструментаў, усяго 64 назвы. Узрост некаторых рарытэтаў — больш за 100 гадоў, ёсць цымбалы 1870 года, з любоўю захоўваецца і любімая з дзіцячых гадоў гавайская гітара, якую бацька загазаў за мяжой для сына ў 1957 годзе. Музычныя інструменты Дзмітрый Ровенскі збіраў усё жыццё, самааддана ратаваў і рэстаўраваў, удіскаў сямейныя расходы дзеля набыцця каштоўных інструментаў... А многія інструменты — акарыны, дудкі, жалейкі, бубны, барабаны, пастухова труба і іншыя — зроблены рукамі самога Ровенскага. Яго падыход у гэтай справе прынцыповы: «Каб інструмент загучаў, трэба шмат цярапення. І, вядома, укладзі ў яго душу».

Неаднойчы прыязджалі людзі, нават ад былога мэра Масквы Лужкова, з прапановамі купіць частку калекцыі старадаўніх гармонікаў, за адзін рарытэтны гармонік

прапаноўвалі ажно 7 тысяч долараў. У імкненні захаваць калекцыю яго заўсёды падтрымлівала і жонка, хаця ў сямейным бюджэце гэтыя грошы не былі б лішнімі...

Яго даўняй марай было стварыць на базе калекцыі паўнаватарскага музея беларускіх народных музычных інструментаў. І трэба сказаць, што падобны музей усё ж такі быў створаны на базе гімназіі № 14 у Мінску ў 2003 годзе, ён налічвае сёння звыш 350 музычных інструментаў, большасць з якіх зроблена лепшымі беларускімі майстрамі. Там жа размешчана і фотагалерэя амаль усіх вядомых музычных майстроў. Музей — своеасаблівая творчая майстэрня для кіраўнікоў і артыстаў аматарскіх калектываў, яго ахвотна наведваюць і замежныя госці сталіцы...

МУЗЫКА, НАСТАЎНІК, МАСТАЦКІ КІРАЎНІК

Застаючыся адметным музыкам, Дзмітрый Ровенскі стаў цікавым настаўнікам і ў гімназіі, і для сваіх калег-музыкантаў, а яшчэ больш ён адбыўся як выдатны мастацкі кіраўнік творчых калектываў. Сваім імгзтам і намаганнямі стварыў у 1970 годзе фальклорны ансамбль «Дударыкі», у 1980-м — сямейны ансамбль, у 1996-м — ансамбль народнай музыкі і песні «Мінскія музыкі»...

Самы малады па ўзросце і па складзе ўдзельнікаў — ансамбль «Дударочкі», які таксама працуе на базе гімназіі № 14. Ансамбль народнай музыкі і песні «Мінскія музыкі» атрымаў ганаровае найменне «Народны», стаў лаўрэатам рэспубліканскіх і міжнародных фестываляў, сапраўдным візітоўкай Заводскага раёна Мінска. А ансамбль «Дударыкі» ў 2010 годзе стаў адным з першых сярэд дзіцячых музычных калектываў краіны заслужаным аматарскім калектывам Рэспублікі Беларусь. Ён унікальны яшчэ і тым, што кожны дударык іграе як мінімум на пяці інструментах, у складзе калектыву ёсць ансамблі гарманістаў, дуд, акарын, дудак, бубеністаў, скрыпачоў... Тройчы ансамбль і яго асобныя ўдзельнікі атрымлівалі гранты спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы таленавітай моладзі. З асяродка «Дударыкаў» выйшла каля 30 прафесійных музыкантаў, сёння ў ансамблі займаюцца каля сотні дзяцей, амаль кожны пяты — вучань гімназіі № 14.

А для сваіх калег-гарманістаў з Беларусі, Украіны, Расіі стаў аўтарытэтным выканаўцам. На міжнародным музычным конкурсе імя Івана Маланіна ў Новасібірску ў 2014 годзе ён разам са сваім вучнем Антонам Лукашэвічам атрымаў Гран-пры ў намінацыі «Настаўнік і вучань», быў ушанаваны ганаровым званнем «Народны гарманіст Зямлі Рускай». Яно было прысвоена Ровенскаму як прадаўжальніку народных музычных традыцый, за шматгадовую і плённую папулярнацыю гармоніка ў сваёй краіне, падрыхтоўку гарманістаў-лаўрэатаў, што ўраджаюць публіку на фестывалях і конкурсах у Беларусі і Расіі...

Створаны і вышэставаны ім сямейны ансамбль не толькі ўнікальны, але і адзін з самых вядомых творчых калектываў у Беларусі. Патрыях сямейства — віртуоз, які засвоіў ігру ледзь не на ўсіх традыцыйных для Беларусі музычных інструментах. Яго жонка, Лідзія Яўгенаўна, — ідэйны натхняльнік і суарганізатар сямейнага ансамбля. Трое дарослых дзяцей Марыя, Віталій і Васілій сталі таксама спадзвіжнікамі народнай музыкі і песні, а прадаўжальнікамі музычнай дынастыі з’яўляюцца ўнучкі Ліна і Лаліта, Дзіма, Мікіта, Ілона, Сонечка і Цімоша. Вось толькі невялікі пералік дасягненняў ансамбля Ровенскіх: пераможцы I Мінскага гарадскога конкурсу «Сям’я года», лаўрэат Рэспубліканскага і Гран-пры Міжнароднага фестываляў сямейнай творчасці ў Слоніме ў

Фота Юрыя Іванова.

1994 годзе і 2007 годзе, Дыплом ААН «За асаблівы ўнёсак у захаванне і развіццё беларускіх нацыянальных традыцый», лаўрэат Усесаюзнага фестываля мастацкай самадзейнасці, прысвечанага 40-годдзю Перамогі. Тыя, хто бачыў гэты прыгожы калектыў на сцэне, надоўга захоўваюць самыя цёплыя ўражанні ад цудоўнага гучання іх інструментаў і галасоў...

КАМПАЗІТАР, ПАПУЛЯРЫЗАТАР НАРОДНАЙ МУЗЫКІ

Праз усе гады сваёй творчай дзейнасці Дзмітрый Ровенскі захаваў беражлівае стаўленне да музычнай спадчыны беларускага народа. Выдатнае сведчанне гэтага — і тое, што яго мастацкія калектывы маюць у сваіх творчых багажах звыш 100 беларускіх найгрышаў і полек... Напэўна, і гэта дапамагло Дзмітрыю Ровенскаму сфарміравацца як цікаваму кампазітару (а напісаў ён звыш 30 песень) і апрацоўшчыку народных музычных твораў, якія выконваюцца многімі творчымі калектывамі нашай краіны. На вечарыне песні Дзмітрыя Ровенскага «Маці мая, Беларусь» на словы Н. Бацечка, «Граі гармонік беларускі» (словы М. Шынкевіча), «Васількова наша краіна» (словы І. Цітаўца) выканалі ансамбль «Дударыкі», узорны ансамбль народнай песні і музыкі «Бараўлянская крынічка», арт-фольк-гурт «Велес»...

Асобныя і незабыўныя старонкі творчай дзейнасці складаюць шматлікія замежныя паездкі, у якіх нашы артысты разам з Д. Ровенскім выступаюць не толькі як выдатныя папулярызатары беларускага народнага мастацтва, але і як сапраўдныя народныя дыпламаты, умацоўваючы цёплыя сувязі паміж краінамі і народамі. Яны пабывалі амаль у 40 краінах свету, далі звыш 500 канцэртаў, атрымалі 10 Гран-пры на міжнародных фестывалях... Адным з самых адказных і памятных выступленняў было ў 2014 годзе ў штаб-кватэры ЮНЭСКО ў Парыжы на юбілейным пасяджэнні з нагоду 60-годдзя далучэння Расійскай Федэрацыі і Рэспублікі Беларусь да гэтай міжнароднай арганізацыі, калі ў адным канцэрце Расію прадстаўляў Хор імя Пятніцкага, а Беларусь — нашы «Дударыкі».

На вечарыне для юбіляра было шмат цёплых віншаванняў, кветак, узнагарод ад старшыні Беларускага фонду культуры, галоўнага рэдактара Краязнаўчай газеты У. Гілепа, першага намесніка старшыні Беларускага саюза музычных дзеячаў, віцэ-прэзідэнта Міжнароднага саюза музычных дзеячаў Н. Вітанкі, прадстаўнікоў Адміністрацыі Заводскага раёна г. Мінска, дырэктара гімназіі № 14 М. Гарохавай, пісьменніка, старшыні Беларускага дзіцячага фонду, галоўнага рэдактара часопіса «Вясёлка» У. Ліпскага, прафесара, загадчыка кафедры сацыякультурнай дзейнасці Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў А. Макаравай. Сяброўскі шарж юбіляру ўручыў мастак А. Каршакевіч.

З музычным віншаваннем юбіляра прывіталі лаўрэаты рэспубліканскіх фестываляў гарманісты Любоў Галубіцкая і Валеры Казлоў (Гомельская вобласць), Іван Чайка і Пётр Ражбіцкі (г. Брэст), госці з Украіны, народны ансамбль народнай песні і музыкі «Люлечка» Асіповіцкага цэнтры культуры. На адрас юбіляра паступілі віншавальныя тэлеграмы з Аўстрыі, Італіі, Расіі. А закончылася прыгожая вечарына выкананнем усімі ўдзельнікамі канцэрта песні Дзмітрыя Ровенскага на словы Міколы Шынкевіча «Гармонік грае». Выдатна пасавала зместу вечара высвечанае на экране выказванне заслужанага дзеяча культуры Беларусі, былога дырэктара Бараўлянскай музычнай школы Я. Бацяноўскага: «Каб на Беларусі было сто Ровенскіх, дык больш і не трэба...»

Тадэуш СТРУЖЭЦКІ, намеснік старшыні Беларускага фонду культуры

НА СПАТКАННІ З ПАННАМІ

Час і месца збору для лялек з розных краін

Улюбим узросце чалавек памятае дзяцінства і дзесьці ўнутры сябе застаецца маленькім. Пра шчаслівыя і бесклапотныя гады дзяцінства нагадваюць лялькі, якія былі сябрамі шмат гадоў: возьмеш у рукі — і прыгадаеш чалавека, які яе падарыў, альбо сітуацыю, калі лялька з'явілася ў хаце. Яны і цяпер могуць мець сваё месца побач з людзьмі, надаючы жытлу чароўную атмасферу, таму што нясуць мастацтва.

Такія лялькі прадстаўлены ў студзені ў Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў (праспект Незалежнасці, 47). На выстаўцы аўтарскай лялькі Панна Doll'я майстры Беларусі, СНД і краін блізкага замежжа прадстаўляюць работы, створаныя ў разнастайных тэхніках: тэкстыльныя лялькі, статычная кампазіцыі, партрэтныя работы.

На выстаўцы Панна Doll'я прадстаўлена больш за 150 работ, выкананых у адзіным экзэмпляры. Лялькі знойдуцца на лубы густ і будуць цікавыя для прадстаўнікоў розных пакаленняў. Як асобная экспазіцыя выстаўлены персанальны праект аўтарскай лялькі Ірыны Гаруновай (Расія) «Каралевы і блазны», персанальны праект Марыны Жаваронкавай «Азбука» па матывах карцін мастака Пятра Фралова.

Назва праекта — Панна Doll'я — сімвалічная: аб'ядноўвае беларускую панну, інтэрнацыянальную ляльку (з англійскай мовы *doll*) і гучнае рускае — я. Такім чынам прадстаўнікі розных краін дэманструюць

Марыя Крываўсава «Сонечны анёл», 2017 г.

уласныя магчымасці і ў той жа час падкрэсліваюць тое, што аб'ядноўвае майстроў. Дарэчы, прататып панны — лялька Таццяны Паляковай.

— Мы не даём адзін аднаму спыняцца, і за пятнаццаць гадоў развілі новае, раней нікому не вядомае сучаснае мастацтва аўтарскай лялькі: гэта сінтэз жывапісу, скульптуры і дызайну касцюма, — падкрэслівае куратар праекта Надзея Цыгановская. — Нашы лялькі сталі неверагодна запатрабаваныя, паколькі ўсе падобныя антыкварныя творы мастацтва даўно раскуплены. У людзей ёсць спосаб універсальнага раскрыцця — творчасць. Калі чалавек ідзе да мэты праз свае дзверы, займаецца сваёй справай з любоўю і ахвотай, ён стварае шэдэўры. Менавіта так нараджаецца тое, што называецца мастацтвам.

Мастакі ўражаюць не толькі ідэяй, але і рэалізацыяй: выкарыстоўваюць дрэва, парцелян, тэкстыль. Ёсць на выстаўцы экспанаты вельмі складаныя з пункту гледжання тэхнічнай рэалізацыі. Напрыклад, лялькі рухаюць павейкамі, падымаюць галаву і нават паказваюць фокусы. Вельмі цікавыя маскі мастачкі Ірыны Бажачэнка: створаныя ў змешанай тэхніцы, з выкарыстаннем бісеру, халоднага парцеляну, скульптуры. Анёлы Таццяны Чугуновай нясуць дабрыню і шчасце ў маленькіх валізках. Асаблівай архаікай і вытанчаным стылем

Марыя Крываўсава «Калядоўшчыкі», 2017 г.

вылучаюцца лялькі з дрэва майстроў Юрыя Шарова і Яўгена Лукашэвіча. У межах экспазіцыі прадстаўлены персанальны праект Ганны Сілівончык і Васіля Пешкуна.

Апошнія гады стала актуальна дарыць лялькі на розныя святы, прычым неабавязкова маленькім дзецям. Людзі спецыяльна шукаюць майстроў, каб заказаць ляльку ў сваю калекцыю. Прадстаўленая выстаўка дапамагла майстрам адшукаць свайго заказчыка. Разнастайнасць ідэй і шматграннасць фантазіі, якія можна прасачыць у экспазіцыі, падштурхоўваюць наведнікаў ахвотна звяртацца да мастакоў з заказамі.

Выстаўка стала традыцыйнай для сталіцы і папулярнасці не губляе. З кожным годам прыходзіць усё больш гледачоў, каб адчуць атмасферу чараўніцтва. Вернісаж стварае асаблівы настрой у перыяд самых святочных дзён у годзе.

Многія лялькі маюць цікавую гісторыю: майстры могуць ствараць герояў антычнасці, надзяляючы іх якасцямі, якія пасуюць сучаснаму свету, выяўляюць незвычайных жывёл альбо ствараюць вобраз рырэтэтных лялек. Кожны аб'ект нясе цяпло і дабрыню, якімі аўтар дзеліцца з намі.

Вікторыя АСКЕРА

Мінулы год запомніўся беларусам юбілямі двух класікаў беларускай літаратуры — Якуба Коласа і Янкі Купалы. Пра гэта нагадваюць два здымкі невялікага фармату ў драўляных рамках, размешчаныя на падаконні аднаго з кабінетаў музея Якуба Коласа ў будынку Акадэміі навук. Музея на адным з іх паўстае з сур'ёзным тварам у фатэлі свайго кабінета, на другім — падчас знаходжання ў Балачанцы ў 1952 годзе ля драўлянага плота. Побач з фотаздымкамі — лялька ў выглядзе жанчыны — вобраз-сімвал, што ўвасабляе народную культуру беларусаў, ды маленькае дрэўца ў вазоне...

Праходзіў звычайныя вясновыя працоўны дзень з экскурсіямі, абмеркаваннямі музейных заняткаў, напісаннем справаздач і іншай драбязой. Усе сядзелі з лёгка заклапочанымі тварамі, штосьці вырашалі, пісалі, а мабыць, нешта прыдумвалі. Але тут раптам адзін з супрацоўнікаў пад рабочай мянушкай Бэнсі, які завітаў з суседняга кабінета, трапіна апісаў карціну на падаконні фразай: «О! Колас, баба і баабаб...». Пасля кароткага маўчання «жыхары» кабінета пачалі пасміхацца і выдаваць дадатковыя жарты на акрэсленую тэму. Але, калі на хвілінку задумацца, то сапраўды ўсе складнікі гэтай не зусім стандартнай панарамы дужа гарманічна спалучыліся і ўпісаліся ў інтэр'ер памяшкання.

А калі задумацца яшчэ больш сур'эзна, народныя вобразы складаюць аснову коласавай творчасці: гэта стрыжань, без якога не раскрыўся б

Культурны ракурс

талент класіка. А вобразы жанчыны і дрэва наогул займаюць адно з самых важных месцаў у спадчыне Якуба Коласа. Вобразы жанчын у «Новай зямлі» і «Сымоне-музыку» ўяўляюцца нам цёплымі і пяшчотнымі, напаяюць сэрца радасцю. А наколькі важнае месца ў творчасці Песняра займалі прыродныя малюнкi! Прыгадаць хаця б «Казкі жыцця», у якіх праз жывыя выявы прыроды аўтар падае жыццёвыя ісціны і народныя мудрасці. Каб адчуць усю прыгажосць і сакавітасць коласавых твораў, трэба як мінімум прайсціся па мінскай сядзібе класіка, а лепей даехаць да роднага кутка, з якога пачыналіся вытокі пісьменніцкага феномена Канстанціна Міцкевіча.

«Кабінетныя краявіды» зусім іншыя, але ў іх таксама захоўваецца памяць пра творчасць класіка...

Аляксандр КРЫЖЭВІЧ

Ад рэдакцыі:

Паважаныя сябры! Вялікі дзякуй усім за падтрымку ў нашым конкурсе. У студзені мы надрукуем апошнія допісы, дасланыя ў «Культурны ракурс». Спяшаемся паведаміць, што вынікі гэтага творчага саборніцтва будуць надрукаваны ў «ЛіМе» напрыканцы месяца.

Выходзіць з 1932 года
16+

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі»,
рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Ларыса Іванаўна ЦІМОШЫК

Рэдакцыйная калегія:
Таццяна Арлова
Алесь Бадак
Дзяніс Барскоў
Віктар Гардзеі

Уладзімір Ніламедаў
Вольга Дадзіёмава
Жана Запартыка
Анатоль Казлоў
Алесь Карлюкевіч
Анатоль Крэйдзіч

Віктар Кураш
Алесь Марціновіч
Вячаслаў Нікіфараў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zvyazda.minsk.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 292-20-51
намеснік галоўнага рэдактара — 292-43-03
адказны сакратар — 292-20-51
адзел крытыкі і бібліяграфіі — 292-56-53
адзел прозы і паэзіі — 292-56-53
адзел мастацтва — 292-20-51
адзел «Кніжны свет» — 292-56-53
бухгалтэрыя — 287-18-14
Тэл./факс — 292-20-51

Выходзіць раз на тыдзень па пятніцах.
Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.
Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выдадзенае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.
Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар Павел Якаўлевіч СУХАРУКАЎ
Тэхнічны рэдактар, камп'ютарная вёрстка:
А. В. Бізункова

Камп'ютарны набор:
А. І. Грамыка
Стыльрэдактар:
Н. А. Святлова
Нумар падпісаны ў друк
18.01.2018 у 11.00
Ум. друк. арк. 3,72
Наклад — 1495
Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004 г. Мінск, пр. Незалежнасці, 79.
Індэк 220013
Заказ — 172
Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Пры перадруку просьба спасылца на «ЛіМ». Рукалісы прымаюцца толькі ў электронным выглядзе, не вяртаюцца і не рэзэндуюцца. Аўтары паведамляюць прозвішча, імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі, месца працы, адрас з індэксам. Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі аўтара публікацыі.

© Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, 2017
© ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі», 2017
© Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"», 2017

